

YER : 2000-785
YIL
CLT
KSM
KOP
DEM : 2000-2535

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
MERKEZ YÖNETİM KURULU

SOMUT POLİTİKALAR ÇALIŞMA GRUBU-01

T.B.M.M. KÜTÜPHANESİ

DEMOKRATİKLEŞME
VE
İNSAN HAKLARI

OCAK 1999

DEMOKRATİKLEŞME VE İNSAN HAKLARI KOMİSYONU

Komisyon Başkanı

Algan HACALOĞLU
İstanbul Milletvekili
CHP MYK Üyesi

Komisyon Çalışmasına Katkıda Bulunanlar

Gülbüz ÇAPAN	Esenyurt Belediye Başkanı
Sinan YERLİKAYA	CHP MYK Üyesi
Orhan Veli YILDIRIM	Tunceli Milletvekili, CHP MYK Üyesi
Prof.İouna KUÇURADI	
Prof.Bülent TANIR	
Prof.Zafer ÜSKÜL	
Hüsnü BOZKURT	CHP Konya İl Başkanı
Ethem Niyazi BUDAK	CHP Diyarbakır İl Eğitim Sekreteri
Etem CANKURTARAN	CHP İstanbul İl Başkanı
Badulgani ÇALLI	CHP Hakkari İl Başkanı
Muhittin ÇELİKER	CHP Gaziantep İl Başkanı
Mesut DEĞER	CHP Diyarbakır İl Başkanı
Necati DEMİRHAN	CHP Batman İl Başkanı
Celal DOĞAN	Gaziantep B.Şehir Belediye Bşk.
Şerif ERTUĞRUL	CHP Muş İl Başkanı
Nazan GÜNALP	Maden Belediye Başkanı
Bekir GÜNDOĞAN	CHP Tunceli İl Başkanı
Mustafa KURBAN	CHP Bingöl İl Başkanı
Yaşar SEYMAN	CHP Parti Meclisi Üyesi
Haydar YILMAZ	CHP Ankara İl Başkanı

Raporda Yararlanılan CHP Dışı Kaynaklar

- TOBB Demokratikleşme Raporu
- Boşaltılan Köylerle İlgili TBMM Komisyon Raporu
- Faili Meçhul Cinayetlerle İlgili TBMM Komisyon Raporu
- İnsan Hakları Demeği Raporları
- İnsan Hakları Vakfı Raporları
- TÜSİAD Demokratikleşme Raporu
- Diyarbakır Ticaret&Sanayi Odası Raporu
- Hükümet Programları, Diğer Resmi Belgeler

İNSAN HAKLARI VE DEMOKRATİKLEŞME

İÇİNDEKİLER

İNSAN HAKLARI VE DEMOKRATİKLEŞME	1
I.- İNSAN HAKLARI KAVRAMI VE GELİŞİMİ	1
1.1.- Düünden Bugüne İnsan Hakları.....	1
1.2.- Çağdaş Demokrasiyi Benimsemiş Olan Türkiye İnsan Hakları Alanındaki Dış Hukuka Taraf Olmuştur.....	2
1.3.- Ülkede Terör Örgütleri ile Mücadele İnsan Hakları İhlallerinin Gerçekleşmesini Oluşturamaz.....	2
II.- İNSAN HAKKI İHLALLERİ DEMOKRASİMİZİ GERİLETMENDE, İÇ BARİŞİMİZİ ZEDELEMEDİR.....	4
2.1.- Türkiye; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Dosyası Kabarık Ülkesidir.....	4
2.2.- Çağdaş Demokrasilerde Düşünce Suç Olamaz; Düşünceyi İfade Özgürlüğü Kısıtlanamaz.....	6
2.3.- Ülkemizde Düşünce Yasaklanarak, Düşünceyi İfade Özgürlükleri Kısıtlanarak Toplum Sindirilmek İstenilmektedir.....	6
2.4.- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı İhlalleri İle Örgütlü Sivil Toplum Yapılanmasının Geriletilmesi Hedef Alınmaktadır.....	9
2.5.- Yasama Hakkına Yönelik Her Türlü Tehdit İnsanlık Suçudur.....	10
2.5.1.- Türkiye İşkence Ayıbından Kendisini Korumamıştır.....	11
2.5.2.- Fahi Meçhul Cinayetler Ülkede İç Barış Derinden Zedelemektedir.....	11
2.5.3.- Kayıpların Açılığa Kavuşturulamaması Toplumumuzun Hukuk Devletine Karşı Güvenin Sarımsamadır.....	12
2.5.4.- Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da Zorunlu Köy Boşaltmaları İle İnsan Hakları Küresel Olarak İhlal Edilmektedir.....	12
2.5.5.- Tunceli ve Yöresinde Gıda Denetimi Uygulamasının Bedelini Yöredeki Yurttaşlarımız Ödemektedir.....	13
2.5.6.- Çocuk Hakları Yaygın Olarak İhlal Edilmektedir.....	13
2.5.7.- Kadın Hakları İhlalleri Laik Cumhuriyet Değerlerimize, Eşitlik İdealilerimize En Derin Saygısızlıktır.....	13
III.- ÜLKEMİZDE YARGI YETERSİZDİR; YARGI BAĞIMSIZLIĞI VE HUKUK ÖNÜNDE EŞİTLİK İLKELERİ OLMASI GEREKEN DÜZEYE ÇIKARILAMAMIŞTIR.....	14
GELENLER.....	15
3.1.- Gözaltı Sürelerinin Uzunluğu ve Çoğu Zaman Keyfiliği Tutukluları Mağdur Etmektedir.....	17
3.2.- İnfaz Sistemi Yetersizdir; Yer Yer Çağdışıdır.....	18
IV.- HER ALANDA DEMOKRATİKLEŞME TÜRKİYENİN TEMEL İHTİYACIDIR.....	18
4.1.- Demokrasi Ancak Demokrasi Temellerinde Yeşertilebilir.....	18
4.2.- Türkiye Cumhuriyeti'ni "Demokratik, Laik Sosyal Hukuk Devleti" Olarak Tanımlayan Anayasa Bu Anlayışa Uygun Çerçeveye Kavuşturulmalıdır.....	19
4.3.- Demokrasiyi; Hukukun Üstünlüğü ve İnsan Hakları Temelinde Eksiksiz Yasama Geçirecek Reformlar Hızla Yasama Geçirilmelidir.....	20
4.4.- Kurumsal Reformların Yaptırması Demokratikleşmenin Temel Koşullarındandır.....	21
4.5.- Hukuk ve Yargıda Uygulama Alanında Çağdaş Normlara Ulasılmamıştır.....	21
V.- GÜNEYDOĞU'DA, TERÖR, SİDDET VE BASKIN ORTAMINDA İÇ BARİŞ KANAMAMAKTADIR.....	21
5.1.- PKK Bir Etnik Ayrılıkçı Terör Örgütüdür.....	22
5.2.- Akımda Olan Kardeş Kanıdır.....	23
5.3.- Güneydoğu Anadolu'da Demokrasi Yok Düzeydedir.....	25
5.4.- Eşitsizlik, İşsizlik, Hukuksuzluk ve Kuralsızlık Terörü Yeşertiyor, Terör Lobisini Besliyor.....	26
5.5.- Köy Boşaltmaları İle İnsan Hakları Küresel Ölçekte İhlal Edilmektedir.....	26
5.6.- Polis Devleti Görüntüleri Bölgede Güven Boşluğu Yaratmaktadır.....	26
5.7.- Huzur, Hoşgörü ve İç Barış Tüm Yurttaşlarımızın Ortak Özlemidir.....	27
VI.- KÜRT SORUNUNA ÇÖZÜM: SOSYAL DEMOKRAT İLKELER VE POLİTİKALAR.....	27
6.1.- Türkiye Çok Kültürlü, Etnik Çoğul Bir Toplumdur.....	27
6.2.- Ulusal Birliğin Temeli Kan Bağı Değil, Yurttaşlık Bilincidir.....	28
6.3.- Ortak Siyasi İrade ve Yaygın Kamuoyu Desteği Sağlanmadan Çözüme Gidilemez.....	29
6.4.- Terör; İç ve Dış Bölgesel Boyutları Olan Bir Sorundur. Kürt Sorunu İse, Ülkemizin İç Sorunudur.....	29
6.5.- Çözüm Ancak, Sosyal Demokrat Duyarlılık ve Politikalarla Sağlanabilir.....	30
6.6.- Temel İlkeler Çok Yönlü Çözüm Stratejisinin Omurgasıdır.....	30

VII.- "DEMOKRATİKLEŞME", "BÖLGESEL GELİŞME" VE "YENİ GÜVENLİK POLİTİKALARI" EŞ ZAMANLI UYGULANMALIDIR.....	31
7.1.- <i>Demokratikleşme; Ülkenin Bütününde Olduğu Gibi Kürt Sorununun Çözümünde de Temel Çıkış Noktasıdır.</i>	31
7.1.1.- "Çoğulcu Demokrasi" ve "Demokratik Hukuk Devleti" Tüm Kurum ve Kuralları ile Yürüme Gecektir.....	32
7.1.2.- Etnik Duyarlılıklara Demokratik Çözüm İlkesi Temel Alınmalıdır.....	32
7.1.3.- Ülkenin Bütününde Kazıma ve Çoğulcu Yerinden Yönetim Yapılanması Gerçekleştirilmelidir.....	33
7.2.- <i>Mevcut Güvenlik Yapısı İç Barışın ve Demokratikleşmenin Engelidir.</i>	34
7.2.1.- Çağdaş Bir İç Güvenlik Kavramı ve Örgütü Oluşturulmalıdır.....	37
7.2.2.- Jandarma Yerine Sivil Kırsal Polis Örgütü Kurulmalıdır.....	37
7.2.3.- Sağ Radikal Siyasetle Kuşatılan Özel Tım Yerine Yeni Bir Çağdaş Güvenlik Gücü Oluşturulmalıdır.....	38
7.2.4.- Silahlı Kuvvetlerin Temel Görevi Dış Güvenliktir.....	38
7.2.5.- Köy Koruculuğu Tasfiye Edilmelidir.....	38
7.2.6.- Teröre Dış Destek Uygun Dış Siyasetle Önlenmelidir.....	38
7.2.7.- Milli İstihbarat Teşkilatı Sivilleştirilmeli; İlegal Yapılar Tasfiye Edilmelidir.....	38
VIII.- HEDEF, "ÖZGÜR BİREY, LAİK DEMOKRATİK DEVLET, ÖRGÜTLÜ ÇOĞULCU TOPLUM".....	39
ÇIKIŞ, "SOSYAL DEMOKRASİ" VE ONUN ÖNCÜ PARTİSİ "CHP" DİR.....	39

SOMUT POLİTİKALAR ÇALIŞMA GURUPLARI

01 DEMOKRATİKLEŞME VE İNSAN HAKLARI

02 ADALET - HUKUK VE YARGI

03 YEREL YÖNETİMLER

04 ÇEVRE VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

05 GÖNÜLLÜ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

06 YENİ YAŞAM BİÇİMİ

07 BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ

08 GENEL EKONOMİ

09 KOBİ'LER - ESNAF VE SANATKARLAR

10 TARIM

11 ULAŞTIRMA

12 EĞİTİM

13 SAĞLIK

14 SOSYAL GÜVENLİK

15 SPOR

16 DOĞU VE GÜNEYDOĞU

17 KENTLEŞME

18 TURİZM

19 SAVUNMA VE GÜVENLİK

20 ÇAĞDAŞ TÜRK KADINI

21 EMEĞİN KORUNMASI

22 GENÇLİK

23 YÖNETİM VE PERSONEL REFORMU

İnsan hakları ve temel özgürlükler siyasetimizin çıkış noktasıdır. Biz, ülkemizde demokratik rejimi, her türlü tehdit karşısında savunmaya kararlı olan bir siyasi partiyiz.

Biz, demokratik rejime yönelik her türlü tehdidin karşısında;

- çoğunluk zorbasının karşısında da,*
- bir teolojik totalitalizmin getireceği baskıcı rejimin karşısında da,*
- askeri müdahale ihtimalinin karşısında da;*

insan haklarını, özgürlüğü, eşitliği ve laikliği, kısaca, katılımcı ve çoğulcu demokrasiyi sonuna kadar savunmaya kararlı olan bir partiyiz.

Deniz BAYKAL

İNSAN HAKLARI VE DEMOKRATİKLEŞME

I.- İNSAN HAKLARI KAVRAMI VE GELİŞİMİ

*Okumaktan mana ne,
Kişi hakkı bilmektir;
Kişi hakkı bilmezsın,
Ha bir kuru emektir.
(Yunus Emre)*

1.1.- Düünden Bugüne İnsan Hakları

Demokratikleşme ve Bilgi Toplumu yapılanmasının giderek evrensel boyutlara taşındığı; hoşgörü, insan hakları ve eşitlik ilkelelerine yönelik duyarlılığının, toplumsal gelişmenin temel çıkış noktalarına dönüştüğü bir dünyada yaşamaktayız.

Özellikle son 15 yıldır, iletişim ve bilgi işlem teknolojilerinde sağlanan atılımıar, "bilginin paylaşımı" ve "bilgilenme" süreçlerinde sağlanan gelişmeler ile dünya, "bilgi" ve "insan hakları" çağının kucaklamaya hazırlanırken; eş zamanlı olarak, bireyin özgürleşmesi ve çoğulculuk da hızla yeni boyutlar ve etkinlik kazanmaktadır.

Her insan özgür doğar, onur ve hakları bakımından eşit olarak yaşama başlar. 1948 BM İnsan Hakları Bildirgesi'nden günümüze imzalanmış olan çok sayıda uluslararası bildirge ve sözleşmenin ortak dayanak noktası bu anlayıştır. Bu bildirge ve sözleşmeleri imzalayarak taraf olan ülkeler, kişinin doğuştan elde ettiği vazgeçilmez, dokunulmaz ve devredilemez hak ve özgürlüklere sahip olduklarını belgeleyerek kabul etmişlerdir.

Her bireyin, insan hakları açısından bir diğeri ile eşit konumda olması demokrasilerin ön koşuludur. Çağdaş demokrasilerin özünü, ulusal irade ve hukukun üstünlüğüne saygı eşliğinde, bireylerin evrensel insan haklarını, yaşamıarı boyunca, eksiksiz olarak ve özgürce kullanabilmeleri oluşturur.

Bu anlayış, Avrupa Konseyi'nin 5 Mayıs 1949 tarihli kuruluş statüsünün 3.maddesine de, "Üye olan her devletin, hukukun üstünlüğü ilkesini kabul etmesini ve ülkesinde yaşamakta olan tüm bireylerin temel hak ve özgürlüklerden yararlanmasını sağlaması" şeklinde yansımıştır.

"1215 Magna Charta Libertatum", "1689 İngiltere İnsan Hakları", "1776 Amerikan Bağımsızlık", "1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları" ve "1948 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları" Bildirgeleri'nden başlayarak, başta, "1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi", "1961 Avrupa Sosyal Şartı", "1966 Uluslar arası Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi" olmak üzere günümüze değin imzalanmış olan çok sayıdaki uluslararası bildiri ve sözleşme ile ülke olarak taraf olduğumuz "1975 Helsinki Nihai

Senedi" ve " 1990 Paris Şartı'nın ortak dayanak noktası da insan haklarının vazgeçilmezliğine yönelik bu genel anlayıştır.

Söz konusu uluslararası belgelere taraf olan ülkeler, böylelikle, kişinin doğuştan elde ettiği vazgeçilemez, dokunulamaz ve devredilemez nitelikli hak ve özgürlüklere sahip olduklarını kabul ederek, insan haklarını, tüm bireyler için ayrımsız olarak, güvence altına alma yükümlülüğünü üstlenmişlerdir.

İnsan hakları kavramı, özde, pozitif hukukun dışında ve üstünde bir anlam taşımaktadır. İnsan hakları kavramının teorik özü, tarihsel kaynağı ve pratik anlamı, "bireyi ve toplumu, şiddeti tekelinde bulunduran en örgütlü güç olan Devlete karşı korumaktır." Bu bağlamda, insan haklarının genelde devlete karşı bir içerik taşıdığı belirtilebilir. Ancak, bu anlayış, "devlet yıkıcılığı" anlamında bir karşıtlık değil; bireyi, hak ve hukuku ile savunmaya yönelik bir düzenleme olarak algılanmalıdır. Tabiatıyla, bu tanımlama, insan haklarının sadece devlet tarafından ihlal edildiği gibi bir eksik anlayışa da yol açmamalıdır.

Günümüze değin genel kabul görmüş, birbirleri ile halkalar oluşturan üç insan hakları kuşağından söz edebiliriz.

Birinci Kuşak Haklar, "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 2-21'inci maddelerini oluşturan "kişi hakları" ve "siyasal haklardan" oluşur. Bu demet haklar, bireyler için, devletin müdahalesinin yasaklandığı bir alanın güvence altına alınmasını sağlayan haklardır. Yaşam hakkı, düşünce ve düşünceyi ifade özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, kişi dokunulmazlığı, konut dokunulmazlığı gibi "kişisel haklar" ile, başta seçme ve seçilme hakkı ile örgütlenme hakkı olmak üzere "siyasi haklar" birinci kuşağı oluşturan temel insan haklarıdır.

Sosyal, ekonomik ve kültürel haklardan oluşan İkinci Kuşak Haklar ise, özde, sosyal adaleti sağlamaya, sosyal eşitsizlikleri azaltmaya, toplum içinde ekonomik bakımdan zayıf sınıf ve grupları korumaya yönelik olarak düzenlenmişlerdir.

İnsan hakları Evrensel Bildirgesi'nin 22-27'inci maddelerinde yer alan sosyal güvenlik, adil ücret, asgari ücret, sağlık, çalışma, sendikal, toplu pazarlık ve sözleşme ile grev gibi "sosyal-ekonomik haklar" ile, bilim ve sanatı öğrenme hakkı ile eğitim hakkı gibi "kültürel haklar" ikinci kuşak insan hakları demetini oluşturmaktadır.

Dayanışma hakları olarak da tanımlanan Üçüncü Kuşak Haklar ise, barış hakkı ve onun doğal uzantısı olan silahsızlandırılmış bir dünyada yaşama hakkı, ekonomik ve sosyal açıdan gelişme hakkı, halkların kendilerini özgürce belirleme hakkı, herkesin insanlığın ortak malvarlığından yararlanma hakkı, insani yardım hakkı, gelişme (kalkınma) hakkı ve çevre hakkı gibi insanlığın son dönemlerde geliştirdiği duyarlılık alanlarından oluşmaktadır.

21'inci yüzyıla girerken, Bilgi Toplumu yapılanmasının giderek evrensel boyutlara taşındığı; çoğulculuğun, bireyin özgürlüğünün ve hoşgörünün, demokratikleşme ve

insan hakları eşliğinde, toplumsal gelişmenin temel çıkış noktalarına dönüştüğü bir dönemden geçmekteyiz.

Bu çerçevede, inanç, etnik köken, ana dili ve benzeri farklılıklardan beslenen alt kültürlerin, bu zeminde oluşan alt kimliklerin özgürce sahiplenilme ve geliştirilmesi arayışlarının yeni insan hakkı alanlarına dönüşeceği açıkça görülmektedir.

1.2.- Çağdaş Demokrasiyi Benimsemiş Olan Türkiye İnsan Hakları Alanındaki Dış Hukuka Taraf Olmuştur...

Türkiye, 18 Mayıs 1954 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni onaylayarak, bu Sözleşmeye taraf olmuştur. 1987 ve 1990 yıllarında, Türkiye, Avrupa Konseyi'nin denetim organları olan Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (1987) ve Divanı'nın (1989) yargı yetkilerini kabul etmiştir. 1988 yılında ise, İşkencenin ve Gayri İnsani ya da Küçültücü Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Takip eden dönemde, AGİT oluşumuna katılan Türkiye, Paris Şartı ve Helsinki Nihai Senedi'nin imzalamış olması, 1995 yılının başında ise BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni onaylamıştır.

Böylece Türkiye, sadece kendi insanlarının öziemleri veya iç hukukun gereği olarak değil, onaylayarak taraf olduğu bu sözleşmelerle belirlenmiş olan dış hukukun gereklerini de eksiksiz olarak yerine getirecek; hukuksal, kurumsal ve kültürel boyutları ile yeterince olgunlaşmış bir demokratik yapıyı, çağdaş bir hak ve özgürlükler anlayışını yaşama geçirme yükümlülüğü altındadır.

1.3.- Ülkede Terör Örgütleri ile Mücadele İnsan Hakları İhlallerinin Gerekçesini Oluşturmaz...

Son yirmi yıldır yüzde yetmişler düzeyinde süregelmekte olan enflasyon ortamında bozulan sosyal dengeler sonucu yoğunlaşan işsizlik ve eşitlik koşullarında, ülkemizde on yılı aşkın süredir iç barış yara almıştır. Türkiye, başta bölücü terör örgütü olmak üzere, şiddet ve terörü benimseyen dinci ve diğer bazı radikal örgütlerle mücadele etmektedir.

Ancak bir ülkenin terör ile mücadele etme zorunluluğu ve kararlılığı, ülkeyi hukuk devleti olmanın gereklerini yerine getirmekten alıkoymamalıdır. Terörün varlığı, hukuk devleti normlarından vazgeçmenin, insan hak ve özgürlüklerini ihlalin gerekçesini oluşturamaz. Zira, hukuk devleti ilkeleri korunmadan, hukukun üstünlüğü sağlanmadan demokrasi yaşatılamaz.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15'inci maddesinde de belirtildiği gibi, bir milletin hayatını tehdit eden tehlikelerin başında terörizm gelmektedir. Terör ortamında, devlet milli güvenlik, kamu düzeninin korunması ve suçluluğun önlenmesi amacıyla önlemler

alabilir. Ancak bu önlemler, demokratik bir toplum yaşamının gerektirdiği ölçüleri aşamaz: temel hak ve özgürlüklerin özünü zedeleyecek boyutlarda olamaz. Alınacak tüm önlemler yasallık çerçevesinde olmalı; tümüne yönelik olarak denetim olanakları sağlanmalıdır.

Şunu da unutmamak gerekir ki demokrasilerde, herkesin hakkı birbirinin hak ve özgürlüğü ile sınırlıdır. Sınırsız kullanılan hak ve özgürlükler başkalarına olduğu kadar demokrasiye ve topluma da zarar verebilir.

II.- İNSAN HAKKI İHLALLERİ DEMOKRASİMİZİ GERİLETMEKTE, İÇ BARIŞIMIZI ZEDELEMEDİR...

Laik Cumhuriyetin kuruluşu üzerinden 73 yıl geçmiş olmasına rağmen, ülkemizde, henüz:

- Demokrasi kavramı toplumsal yapıya indirgenememiş.
- Demokratik ilkelerde fikir birliği sağlanamamış.
- Demokrasi deneyiminde ülkemiz yeterli olgunluğa kavuşturulamamış.
- İnsan hakları ihlalleri gündemden çıkarılamamış.
- Hukuk devleti normları yeterince uygulamaya geçirilememiş.
- Temsili demokrasinin ana öğeleri çalıştırılamamış.
- Fırsat eşitliğinde kabul edilebilir düzeye ulaşılamamış.
- İç barış yeterince kökleştirilememiştir.

12 Eylül darbesinin demokrasimiz, demokrasimizin hukuku, kurumları ve kültürü üzerinde yarattığı derin tahribat giderilememiştir. Merkez sağın koruması altında gelişen radikal sağın ve demokrasiyi benimsemeyen güçlerin devleti teslim almasının önüne geçilememiştir.

Laik Cumhuriyeti ve onun çağdaş bir toplumu hedef alan değerlerini koruyup geliştirmek, hem de demokrasiyi tüm kurum ve ilkeleri ile yaşama geçirmek konusunda gerekli adımlar ne yazık ki yeterince atılamamıştır.

Bu olumsuzlukların doğal sonucu olarak, günümüzde, insan haklarına, özellikle, yaşam hakkına, düşüncenin ifadesi özgürlüğüne, serbest toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına, örgütlenme, barınma ve çalışma haklarına yönelik sürekli ihlaller demokrasimizi ve iç barışımızı derinine tahrip etmekte; ülkemizin dış dünyadaki itibarının bu nedenlerle zedelenmesinin önü alınamamaktadır.

Türkiye'de insan hakları ihlalleri ile ilgili olarak İnsan Hakları Derneğinin hazırlamış olduğu 1997 yılı bilançosu aşağıdaki gibidir.

Faali meçhul cinayet	: 109
Yargısız infaz, işkence sonucu ve gözaltında ölümler	: 114
Sivillere yönelik eylemler	: 151 ölü-239 yaralı
Kayıp savı	: 66
İşkence görenler ve işkence savı	: 366
Boşaltılan köy ve mezra	: 23
Çalışma yaşamına yönelik ihlaller	: 13.226
Kapatılan dernek, sendika, yayın organı ve parti	: 153
Basılan dernek, sendika, yayın organı ve parti	: 213
Gözaltına alınan basın emekçileri	: 298
Toplatılan yayın	: 278
İstenilen hapis cezaları	: 893 yıl 8 ay,
Verilen hapis ve para cezaları	: 259 yıl 4 ay
Cezaevinde bulunan düşünce suçluları	: 105

2.1.- Türkiye; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Dosyası Kabarık Ülkesidir...

İnsan hakları, yıllar boyunca, devletlerin içişleri olarak değerlendirilmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, giderek ülke sınırlarını aşip evrensel boyut kazanmıştır. Herhangi bir ülkede insan haklarının ihlali, taraf olunan insan hakları sözleşmelerinin gereği olarak, devletler hukukunun da ihlali olarak tanımlanmaya başlanılmıştır.

Ana sözleşme ve ona bağlı 11 protokolden oluşan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İnsan Hakları Komisyonu, İnsan Hakları Mahkemesi ve Bakanlar Konseyinden oluşan üç organlı denetim mekanizmasına yer vermektedir. Son bir yıl içinde Komisyon ile Mahkeme, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Mahkemesi olarak birleştirilerek iki organlı bir uluslararası denetim yapılanmasına gidilmiştir. Türkiye'nin de taraf olduğu bu denetim sistemi çerçevesinde devletler arası başvuru ve kişisel başvuru yolları açık tutulmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 24. maddesine göre, her ayrı devlet diğer bir ayrı devlet hakkında, Sözleşme hükümlerine aykırı davranışta bulunduğuna iddiası ile Komisyona başvurabilmektedir.

Türkiye, Avrupa Konseyi'nin İnsan Hakları Komisyonunun ve Divanın zorunlu yargı yetkisini kabul etmekle, uluslararası bir güvence ve denetim mekanizmasına uyma ve söz konusu organların verecekleri kararları uygulama yükümlülüğü altına girmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne hakkında insan hakları ihlalleri ile ilgili şikayet başvurusu yapılan ülkeler arasında, Türkiye, başta gelmektedir.

Komisyon aşamasında "dostane çözüm" yoluyla tazminat ödenerek sonuçlandırılan birçok şikayet bir yana, bireysel başvuru hakkını tanıdığımız 1987 yılından bu yana, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ile bunun bir üst organı olan Avrupa İnsan Hakları

Divanına Ülkemiz aleyhine açılmış davalardan. Hükümetimize intikal etmiş bulunan başvuru sayısı toplam 2500 civarındadır. Bu başvuruların, bir bölümünün konularına göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

-Güneydoğu Anadolu Bölgesine ilişkin köy yakma ve boşaltma (1995 Akdivar davası)	: 358
-Güneydoğu Anadolu Bölgesine işkence, faili meçhul, kayıplar	: 114
-Parti kapatma	: 6
-Kamulaştırma	: 204
-İşkence ve gözaltı süresinin uzunluğu	: 136
-İfade özgürlüğü	: 59
-Yargılama süresinin uzunluğu	: 48
-Kayıp, ölüm ve faili meçhul	: 23
-Hükümetimiz aleyhindeki GKRY başvuruları	: 847

Ülkemizin insan hakları konusundaki genel olumsuz imajı ülkemizi haklı olduğumuz hallerde dahi AİHM'de suçlu duruma düşürmekte. Avrupa Birliği gibi forumlardan dışlanmasına yol açmaktadır.

Bu çerçevede, son yıllarda:

- BM'nin ve Avrupa Konseyi'nin İşkenceyi Önleme Sözleşmeleri çerçevelerinde oluşturulan izleme komiteleri Türkiye'de yoğun Sözleşme ihlalleri tespit etmişler ve bu bulgularını resmi raporlarına dahil etmişler,

- AGİT-PA Genel Kurulu'nda, Temmuz 1994 Viyana ve 1996 Stockholm toplantılarında, "Türkiye'de insan hakları ihlalleri" ve "Kürt Sorunu" konuları özel olarak gündeme alınarak değerlendirilmiştir.

Keza Avrupa Parlamentosu ile diğer belirli uluslararası zeminlerde, Türkiye'nin insan hakları ihlalleri ve Kürt Sorunu konularında sık sık uyarıldığı bilinmektedir.

2.2.- Çağdaş Demokrasilerde Düşünce Suç Olamaz; Düşünceyi İfade Özgürlüğü Kısıtlanamaz...

Düşünce özgürlüğü; bir kişinin, içinde yaşadığı grupta yaygın olarak "doğru" kabul edilen bilgilere aykırı düşen bilgiler, veya geçerli olan "genel" düşüncelere aykırı düşünceler savunduğu zaman, o kişinin temel ve diğer haklarına zarar verilmemesidir.

Kanaat ve ifade özgürlüğü ise; bir kişi bir konuda kendi kanaatini oluşturup dile getirdiği ve onun bu kanaati aynı konudaki yaygın kanaate aykırı düştüğü zaman, o kişinin temel ve diğer haklarına zarar verilmemesidir.

Demokrasilerde bireylerin, siyasal sistemi her an benimsemek, anayasal düzene uygun düşünmek zorunlulukları yoktur. Bireyin, yurttaş olarak yükümlülüğü, anayasal ve hukuksal kurallara uygun davranmaktır. Bu nitelik ve özellikleri ile çağdaş demokrasilerde düşüncenin açıklanmasına sınır konulmamaktadır.

Düşünceyi açıklama özgürlüğü, ABD Federal Yüksek Mahkemesi tarafından kaynak özgürlük olarak tarif edilmiştir. Taraf olduğumuz AGİT-Paris Şartı ve Helsinki Nihai Senedi de, *"Demokrasi, insan kişiliğine saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayanır. Demokrasi, ifade özgürlüğünün, toplumdaki tüm kesimlere hoşgörü gösterilmesinin ve fırsat eşitliğinin güvencesidir"* anlayışı etrafında olmuştur.

Düşünceyi açıklama özgürlüğü, halkın bilgilenme, gerçekleri öğrenme hakkının yaşama geçirilmesini sağlayan vazgeçilemez bir değerdir. Propaganda (düşünceyi yayma), açıklanan düşünceye yandaş sağlayarak, hukuka uygun yöntemlerle geçerliliğini yaygınlaştırmaya yönelik bir eylemdir. Bir düşüncenin propagandasının yasaklanması gerçekte düşüncenin yasaklanması anlamına gelir.

Düşünceye ulaşabilme, düşüncelerinden ötürü kınanmama ve bunları serbestçe açıklayabilme ve yayabilme hakkı, bir bütün oluşturur. Bunların tümü sade olarak düşünce hakkı veya düşünceyi ifade hakkı olarak tanımlanır.

Düşünceleri ifade (açıklama) özgürlüğü, tüm ülkelerin Anayasaları yanı sıra, -BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 19'uncu, -Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmenin 19'uncu, -Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10'uncu, -Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 13'üncü maddeleri ile, -1975 tarihli Helsinki Sonuç Belgesi ve onunla başlayan AGİT süreci içinde yer alan (Kopenhag İnsani Boyut Toplantısı Belgesi, Yeni bir Avrupa için Paris Şartı, Moskova Belgesi gibi) tüm belgelerde, demokrasinin temel unsurlarından biri olarak düzenlenmiştir.

Düşünce özgürlüğü, düşüncenin bireysel veya kitlesel iletişim araçları, toplantılar, gösteri yürüyüşleri ve demokratik kitle örgütleri aracılığıyla açıklanması olanağı sağlandığında gerçekleşebilir.

Çağdaş demokrasilerde düşünceyi açıklama özgürlüğüne, ancak, kamu düzeni ve kamu güvenliği, ulusal güvenlik, ülkenin bütünlüğü, suçun önlenmesi, genel ahlak ve sağlık gerekçeleri ile kısıtlama getirilebilmektedir. Savaşı, ırkçılığı, düşmanlığı, açıkça suça azmettirmeyi, başkalarının kişilik hakları ile onurlarına saldırıyı amaçlayan söylem her toplumda yasak kapsamındadır. Anayasamızda bu çerçeve, kişi hak ve özgürlüklerine getirilebilecek kısıtlamalar hakkındaki 26'ncı madde ile belirlenmiştir. Burada sınırlanan, düşüncenin kendisinden çok, somut olarak, onun açıklanış biçimi, yeri zamanı, zeminidir; kısacası koşullarıdır. ABD Yüksek Mahkemesi'nin bu konuda kural haline getirdiği ölçüt, "açık ve mevcut tehlikenin" (clear and present danger) varlığıdır.

Amerikan Yüksek Mahkemesi, 1969 yılında, bir ifadenin sınırlandırılmasının (ya da yasaklanmasının) ölçüsünü, "bu düşüncenin açıklanmasının doğrudan hukuk dışı bir eylemi teşvik etmeye, ya da oluşturmaya yönelmesi ve o düşüncenin açıklanması sonrasında, bu tür bir eylemin muhtemelen meydana gelmesi olasılığıdır", şeklinde belirleyerek, 1919 yılındaki kararını yinelemiştir.

TBMM'nin 19.uncu döneminde, 3713 sayılı TMY'nin 8.inci maddesinde, "*devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozma amacıyla inceleme, tartışma ve eleştirme sınırlarını aşarak açık ve yakın tehlike yaratacak biçimde veya terör örgütlerini desteklemek için propaganda yapanlar...*" şeklinde CHP tarafından hedef alınan çağdaş düzenleme ne yazık ki uygulamaya geçirilememiş; yerine 27.10.1995 ve 4126 sayılı kanun ile "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü hedef alan yazılı ve sözlü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş yapılmaz..." şeklinde muğlak, her türlü yorum ve tartışmaya açık bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu yetersiz ve geri hukuk yapısı demokrasimizin temel eksikliklerinden biridir ve sürekli haksızlıkların kaynağıdır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM). verdiği kararlarla, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ile bağlantılı ölçütler bloku oluşturmuştur. Düşünceyi açıklama özgürlüğü bu kapsam içinde yer almaktadır. Örneğin;

- AİHM, Vogt/Almanya davası ile ilgili Eylül 1995 tarihli kararında, Komünist parti yararına etkinlikleri nedeniyle işinden uzaklaştırılan bir öğretmenle ilgili davada, düşünce özgürlüğünün, demokratik toplumun kurucu unsurlarından ve onun gelişimi için gerekli temel koşullardan biri olduğu belirtilerek bu özgürlüğün toplumu şoke eden düşünceler için de geçerli olması gerektiği görüşünü vurgulamış ve uygulamayı AİHS'nin 10'uncu Maddesine aykırı bulunmuştur;
- AİHM, İspanya'da Bask bölgesindeki saldırılarda, saldırganların bir bölümünün cezasız kaldığını ileri sürerek, hükümete hakaret sayılacak şiddette eleştirilerde bulunan Senatör Castells davasında, Senatörü mahkum eden mahkeme kararını sözleşmeye aykırı bulmuştur;
- AİHM, Zana davasında, ülke bütünlüğünü tehdit edici bir durumla karşı karşıya bulunan devletin değerlendirme alanının, etkileri bireysel boyutta sınırlı bir başka olaya göre daha geniş olduğunu, bireyin düşüncesini açıklama temel hakkı ile terörist örgütlerin saldırıları karşısında demokratik toplumun kendisini koruma hakkı arasında "adil bir denge" olup olmadığının araştırılması gerektiğini belirterek, Türkiye'nin AİHS'nin 10'uncu Maddesini ihlal etmediği sonucuna varmıştır.

2.3.- Ülkemizde Düşünce Yasaklanarak, Düşünceyi İfade Özgürlükleri Kısıtlanarak Toplum Sindirilmek İstenilmektedir.

Ülkemizde, düşüncenin açıklanması, yani düşünceyi ifade özgürlüğünün kullanılması adli takibe en çok konu olan bir alana dönüşmüştür. Başta, 3713 sayılı TMY'nin 8'inci ve TCK'nin 312'nci maddesi olmak üzere, Anayasa ve yasalarımızın birçok maddesi, düşünceyi ifade özgürlüğü ile ilgili olarak çağdaş hukukun gerisinde bir anlayışı yansıtmaktadır.

Yaşar Kemal, İsmail Beşikçi, Hekimoğlu İsmail, Edip Polat, Yalçın Küçük, Fikret Başkaya, Münir Ceylan, Ayşenur Zarakoğlu, Haluk Gerger, Oral Çalışlar, Çetin Altan, Ferit İlsever, Doğu Perinçek, Işık Yurtçu, Ragıp Zarakoğlu, Ahmet Altan, Mehmet Altan, Ragıp Duran, Eşber Yağmurdereli ve benzeri yüzlerce aydın, yazar veya gazetecinin, salt düşüncelerini yazılı olarak ifade etmiş olmaları nedeni ile son yıllarda yasal takibata uğramaları, mahkum olmaları, cezaevlerine konmaları bir demokrasi ayıbıdır.

Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın Basın Haklarını İzleme Komisyonunun tespitlerine göre halen 99 gazeteci, yazar ve yayıncı cezaevinde. Sadece Ocak 1997'de: 18 gazeteci gözaltına, 2 gazeteci tutuklandı, 12 gazete ve dergi bürosuna baskın yapıldı, 6 gazete ve dergi ile 8 kitap toplattırıldı, 4 gazete ve dergi hakkında kapatma kararı alındı. RTÜK'ün ise, çok sayıda radyo ve televizyona geçici kapatma cezaları vermekte olduğu bilinmektedir.

İletişim ve haberleşme özgürlüğü devlet tarafından adeta gözaltına alınmıştır. Özel telefonlar istihbarat örgütlerince yasal koşullar oluşturulmadan yaygın olarak dinlenilmekte olduğu birçok olayla kanıtlanmıştır. Devlet kendi bakanlarının cahi telefonlarını dinlemektedir. En son olarak Eski İçişleri Bakanı Meral Akşener tarafından Hürriyet gazetesinin telefon görüşme kayıtlarının açıklanması, bu alandaki varım insan hakkı ihlallerinin hangi ürkütücü boyutlara tırmanmış olduğunu ortaya koymuştur.

2.4.- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı İhlalleri İle Örgütlü Sivil Toplum Yapılanmasının Geriletilmesi Hedef Alınmaktadır

Belirli konular üzerinde halkı aydınlatmak, etkilemek, kamuoyu yaratmak suretiyle o konuyu benimsetmek ve bilinçlenmesine katkıda bulunmak için toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenlemek hakkı insanların temel hak ve özgürlükleri arasında yer almaktadır.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri düzenleme hakkı, 1789 Fransız İhtilalinden beri insanların temel hak ve özgürlüklerinden biridir. Buna rağmen, 1983 yılında yürürlüğe konulmuş olan 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Yasası günümüzün koşullarını, toplumumuzun demokratikleşme özlemlerini, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler düzeyinde kullanabilme arzularını karşılamak dan çok uzaktır.

Mevcut yasa ; yasakçı, baskıcı, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı bir anlayış hakimdir. Bu yasa ile mülki amirliklere ve İçişleri Bakanlığına toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin adeta nerede, ne zaman, hangi koşullarda ve kimlerle yapılabileceğini dikte etme yetkisi verilmiştir. Bu yasa adeta bir dikta yasasıdır. Hiç bir demokratik toplumda böyle bir yasakçı, aşırı müdahaleci, güvenlik güçlerinin şiddete yönelmesine çanak tutan, temel hak ve özgürlükleri yok sayan bir düzenleme yoktur.

Toplantı ve gösteri yürüyüşlerini çok sıkı kamu denetimi altına alma anlayışını yansıtan, 1982 Anayasası ile özdeş mevcut yasa da, bu hakkın kullanımını yaygın bir şekilde, çoğu kez polisin şiddet uygulamaları eşliğinde, engellemektedir.

Son yıllarda ve son günlerde, sokaklarda, meydaniarda memurlara, işçilere, gazetecilere, öğrencilere ve bazı milletvekillerine yönelik izlemekte olduğumuz, "polis şiddeti-devlet terörü" nün bir nedeni eğitimsizlik ve siyasi radikal yönlendirme olduğu kadar, diğer bir temel nedeni de mevcut yasa ile toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkının kullanımına getirilmiş olan kısıtlamalar ve konuya ilişkin belirsizliklerdir.

2.5.- Yaşama Hakkına Yönelik Her Türlü Tehdit İnsanlık Suçudur...

2.5.1.- Türkiye İşkence Ayıbından Kendisini Kurtaramamıştır...

AIHS ile tanınan haklar arasında bir de yasa yer almaktadır. Sözleşmenin 3'üncü maddesi ile "işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı (aşağılayıcı) ceza ve muamele yasağı" getirilmiştir. Zira işkence insanlık suçudur. Buna rağmen, yıllardır ülkemizde sanıklara ve tutuklulara kötü muamele ve işkence yapıldığı, hatta bu uygulamanın bazı alanlarda sistematik yapıya dönüştüğüne ilişkin yaygın iddialar ve gözlemler vardır. 1992-1996 döneminde resmi mercilerle incelemeye alınan 394 olayla ilgili olarak 316 güvenlik personeli hala yargılanmaktadır. Çok sayıda polisin bu konuda suçlu olduğu, tahkikatlar ve yargılamalar sonucu kanıtlanmıştır.

AIHM, 18.12.1996 tarihli AKSOY, 25.9.1997 tarihli AYDIN, 24.4.1998 tarihli SELÇUK ve ASKER, 25.5.1998 tarihli KURT, 9.6.1998 tarihli TEKİN davalarında, AIHS'nin 3'üncü maddesi çerçevesinde Türkiye aleyhine karar vererek, Türkiye'de işkencenin varlığını tescil etmiştir.

Avrupa Konseyi'nin İşkence ile Mücadele ve Denetim Komitesi'nin Türkiye'de ki durumu yerinde inceleyerek, işkencenin varlığını belirli olaylara bağlı olarak ortaya koyan, bugüne kadar T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın yayımlanmasına izin vermediği, raporları yıllardır uluslararası platformlarda aleyhimize değerlendirmelere neden olmaktadır.

- Gazeteci **Metin Göktepe**'nin güvenlik güçlerinin mutlak denetimi altındaki bir mekanda çok sayıda polis memurunun coplu-sopalı şiddet uygulaması ile öldürülmesi,
 - Doktor raporları ile belgelenen çeşitli işkence dosyaları,
 - İç güvenlik güçlerinin toplumsal olaylarda sergiledikleri, izleyenleri dehşete düşüren kontrolsüz aşırı şiddet uygulamaları,
 - Manisa'da 16-17 yaşlarında lise öğrencilerine sorgulamada işkence yapıldığını kanıtlayan doktor raporlarının varlığı,
- gibi olaylar, **insanlık dışı şiddet eylemi** olan işkencenin ülkemizde hala varlığını sürdürdüğünü kanıtlamaktadır.

Toplumsal taleplerini duyurmak için gösteri veya yürüyüş yapan işçilerin, memurların, öğretmenlerin, kayıp çocukların acısını dile getirmek için Galatasaray'da her cumartesi günü toplanan anaların acımasızca polis şiddetine maruz kalmaları iç barışımızı derinine yaralamaktadır.

Amnesty International'ın 157 ülkeyi kapsayan 1995 yılı raporunda, "siyasi ve adi suçlardan sanıkların polis karakollarında keyfî ve sistematik işkenceye tabi tutulmakta oldukları; asgari 29 kişinin gözaltında tutuklu iken işkence sonucu yaşamını yitirdiği" belirtilmektedir.

Siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri yanında, Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü), Human Rights Watch (İnsan Hakları Gözlemcileri) ve İnsan Hakları Vakfı'nın işkence gören yurttaşlarımızın durumlarını belgeleyen çalışmaları, bu sorunun derhal aşılmasının demokrasimizin sürdürülebilmesi açısından ne kadar büyük önem taşıdığını ortaya koymaktadır.

2.5.2.- Faili Meçhul Cinayetler Ülkede İç Barışı Derinden Zedelemektedir...

Abdi İpekçi, Kemal Türkler, Doğan Öz, Uğur Mumcu, Muammer Aksoy, Bahriye Üçok, Turan Dursun, Vedat Aydın, Musa Anter, Mehmet Sincar, Onat Kutlar, Çetin Emeç gibi aydınları ve toplum önderlerini hunharca öldürenlerin bugüne değin yakalanmamış olması; aradan geçen uzun yıllara rağmen, diğer binlercesi gibi bu faili meçhul cinayetlerin de çözümlenmemiş olması toplum vicdanını derinden sızlatmakta, yurttaşın devlete olan güvenini eritmektedir.

Susurluk kazası ile daha da açıklık kazanmakta olan devlet-servet-şiddet ilişkileri ve bu süreçte polis-mafya-siyaset kesimleri arasında oluşturulan çıkar çetelerinin, devlet içine yerleşerek, devlet adına cinayet işlediklerinin ortaya çıkmakta oluşu, yargısız infaz niteliğindeki eylemlerin önünün alınamayışı, faili meçhul cinayetler konusunu yurttaşların yaşam hakkı ve can güvenliği açılarından en temel sorunu haline dönüştürmüştür.

İçişleri Bakanlığı, 1990-1996 döneminde, Türkiye genelinde polis bölgesinde 1014'ü adli, 438'i siyasi olmak üzere toplam 1452 faili meçhul cinayet işlendiğini belirtmiştir. 1994 yılı başı ile 09.06.1995 tarihleri arasında İstanbul Adli Tıp Kurumu'na intikal eden 290 dosyanın 67'si faili ve kimliği meçhul cinayet konusudur. (Bunlardan: 5'i bağla boğma, 2'si iç kanama, 10'u genel beden travması, 11'i kesici ve delici aletle yaralama, 25'i künk kafa travması ve 14'ü ateşli silahla vurulma sonucu öldürme fiili ile ilgilidir.)

Adli Tıp Kurumu'nda otopsi raporları tanzim edildikten sonra, kimlikleri belirlenmeden, kimliklerin sonradan belirlenmesine katkı sağlayabilecek numuneler saklı tutulmadan İstanbul Kimsesizler Mezarlığı'na defnedilmiş olan kişilerle ilgili olarak, güvenlik güçlerinin ve savcılıkların bugüne değin suskun kalmış olması, yurttaşlarımızın iç güvenliğe, yargıya ve hukukun üstünlüğüne olan güven duygularını tüketmiştir.

2.5.3- Kayıpların Açıklığa Kavuşturulamaması Toplumumuzun Hukuk Devletine Olan Güvenini Sarsmaktadır...

Ülkemizin en önemli sosyal yaralarından birisi, kayıp insanlar konusudur. Adli Tıp Kurumu'nda yapılan incelemelerde; bir yıllık süre içinde, 300-350 civarında cesedin, kimliği belirlenmeden İstanbul'da Kimsesizler Mezarlığı'na gömüldüğünü ortaya koymuştur. Böylelikle, son on beş yıllık süre içinde, yaklaşık 4000-4500 cesedin kimliksiz olarak gömülmüş olduğu söylenebilir. Bu rakam, genelde bu süre zarfında 4000 olarak ifade edilen kayıp insanların sayısı ile çakışmaktadır. Ancak ne yazık ki, bu muhtemel ilişki bugüne değin yeterince araştırılmamış, kayıplar konusunda perdeyi aralayabilecek bir çaba ortaya konulmamıştır.

İçişleri Bakanlığı, bir süre önce kayıplarla ilgili 187 dosya hakkında yapmış olduğu değerlendirme sonucu, 82 dosya ile ilgili olarak güvenlik güçlerinin hiçbir bilgisi olmadığını, bu kişilerin hiçbir şekilde gözaltına alınmadıklarını, nerede olduklarının bilinmediklerini açıklamıştır.

Oysa, Mart 1995'de, İstanbul Beykoz'da işkenceden geçirildikten sonra boğma teli ile öldürülen Hasan Ocak'ın cesedi bulunduktan sonra, teşhis edilmeden Kimsesizler Mezarlığı'na defnedilmiş; takip eden iki aylık süre içinde İçişleri Bakanı, Emniyet Genel Müdürü, İstanbul Emniyet Müdürü ve İstanbul Valisi yazılı ve sözlü olarak, Hasan Ocak'ın suçlu olmadığını, aranmadığını, gözaltına alınmadığını açıklamış olmalarına rağmen, iki ay sonra cesedin tesadüfen bulunmasını takiben Adli Tıp Otopsi Raporu'nda Hasan Ocak'ın parmak izlerinin alınmış olduğu belirlenmişti. Hasan Ocak'ın parmak izlerinin 1988 yılında polis kayıtlarına geçmiş olmasına rağmen kimliğin neden o aşamada belirlenemediği, belirlendi ise ne diye topluma açıklanmadığı anlaşılamamıştı. Oysa, Kasım 1999 da T.B.M.M. Plan ve Bütçe Komisyonu'nda, İçişleri Bakanı, Hasan Ocak'ın gözaltına alındığını, serbest kaldıktan sonra ise yasa dışı örgüt tarafından öldürüldüğünü belirtti. Özetle, Devletin bazı en yetkili kişileri, bu konuda gerçekleri toplumdan gizledi; adalete bir kez daha gölge düştü.

Ülkemizdeki gözaltındaki kayıplar diğer bir temel şikayet alanıdır. Amnesty International, 1995 yılında, Türkiye'de 55 kişinin polis tarafından gözaltında tutulmakta iken kaybolduklarını raporunda belirtmiştir.

2.5.4.- Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da Zorunlu Köy Boşaltmaları ile İnsan Hakları Kitlel Olarak İhlal Edilmekte; Yaşam Hakları Çiğnenmektedir...

Bölgede çok geniş bir coğrafyada "abartılı güvenlik konsepti" uygulaması ile güvenlik güçlerince boşalttırılan, önemli bölümü yakılıp yıkılan, 905 köy ve 2533 mezradan, toplam 3428 yerleşim merkezinden göç etme zorunda kalan yaklaşık 400000 yurttaşımızın mağduriyetleri bugüne değin giderilememiştir. Bu yurttaşlarımızın, köy ve mezralarda yaşamlarından kopartılarak, yaşam, barınma, mülkiyet, çalışma, sağlık ve eğitim gibi temel insan haklarının kitlel olarak ihlal edilmesine; özetle yaşam haklarının çiğnenmesine duyarsız kalınmıştır.

Oysa, T.C. Anayasasının 125. maddesine göre *idare kendi eylem ve işlemlerinden ötürü doğan zararı ödemekle* yükümlüdür. Köy boşaltmaları ister terör örgütünün, isterse güvenlik güçlerinin talep veya baskısı ile gerçekleşsin, devlet mağduriyetleri gidermekle yükümlüdür. Zira, her koşul altında yurttaşların güvenlik ve esenliğini sağlamak devletin anayasal görevidir.

2.5.5.- Tunceli ve Yöresinde Gıda Denetimi Uygulamasının Bedelini Yöredeki Yurttaşlarımız Ödemektedir...

Tunceli Valiliği'nin 15 Eylül 1994'te, 1090 sayılı genelge ile uygulamaya koyduğu, demokratik ve çağdaş toplumlara yakışmayan, hukuksal temelden yoksun, keyfî ve kuraldışı "gıda malzemeleri hareketlerinin denetimi", pratik de, Tunceli ve yöresinde gıda ambargosuna dönüşmüştür. Gıda ambargosu ile, yurttaşların gıda malzemelerini düzenli, yeterince ve uygun fiyatla sağlayabilmelerine hukuk dışı sınırlama ve kısıtlama getirilmektedir. Yurttaşları potansiyel suçlu olarak gören, onları haksız ve keyfî olarak cezalandırmaya dönüşen gıda ambargosu ile, yöredeki yurttaşlarımızın sağlıklı yaşam hakları çiğnenmektedir.

2.5.6.- Çocuk Hakları Yaygın Olarak İhlal Edilmektedir...

Taraf olduğumuz **BM Çocuk Hakları Sözleşmesi**'ne rağmen, ülkemizde çocuk hakları yaygın olarak ihlal edilmektedir. Sayıları hızla artmakta olan, sokaklarda yaşayan çocuklar, tiner çocukları, işçi pazarlarında satılan, sağlıksız ve ağır koşullarda çalışma zorunda bırakılan çocuklar toplumumuzun temel sosyal yaralarından biridir.

1994 yılı itibari ile 6-14 yaşlarında 3850000 çocuk çalışmaktadır. Bunların dörtte biri, yani bir milyonu, işyerlerinde aile içi dayanışma ve sevgi ortamından ve sosyal güvenlik haklarından yoksun koşullarda çalışmaktadır.

2.5.7.- Kadın Hakları İhlalleri Laik Cumhuriyet Değerlerimize, Eşitlik İdeallerimize En Derin Saygısızlıktır...

Atatürk'ün "kadını erkeği eşit Türkiye'yi temel alan devrimleri, aradan geçen 75 yıla rağmen, bir bölüm gericiilerin engellemeleri ve zaman zaman açık karşıt tavırları, sonucu nala gereğince yaşama geçirilememiştir. Özellikle, tarikatların ve teokratik düzen öziemcilerinin Laik Cumhuriyetin temel değerlerine yönelik tehdit ve saldırıları kadın haklarının da yaygın olarak ihlallerine uygun zemin yaratmaktadır.

Kadınlara karşı aile içinde ve dışında yaygın şiddet uygulamaları, kadınlara iş yaşamlarında eşit davranılmaması, iş yerlerinde cinsel tacizlerin yaygınlığı, kız çocuklarının eğitim haklarını gereğince kullanamamaları, evlilikte edinilen malların paylaşımında eşler arasında eşit "mal ayrımı" ilkesinin genellikle uygulanmaması, kadınların siyasete katılım kanallarının yeterince açık olmaması, sağ muhafazakar kesimlerin kadınları toplumsal yaşamdan soyutlamak için baskı uygulamaları gibi çok yönlü davranış biçimleri kadın haklarının ihlallerinin yaygınlaşmasına neden olmaktadır.

III.- ÜLKEMİZDE YARGI YETERSİZDİR; YARGI BAĞIMSIZLIĞI VE HUKUK ÖNÜNDE EŞİTLİK İLKELERİ OLMASI GEREKEN DÜZEYE ÇIKARILAMAMIŞTIR...

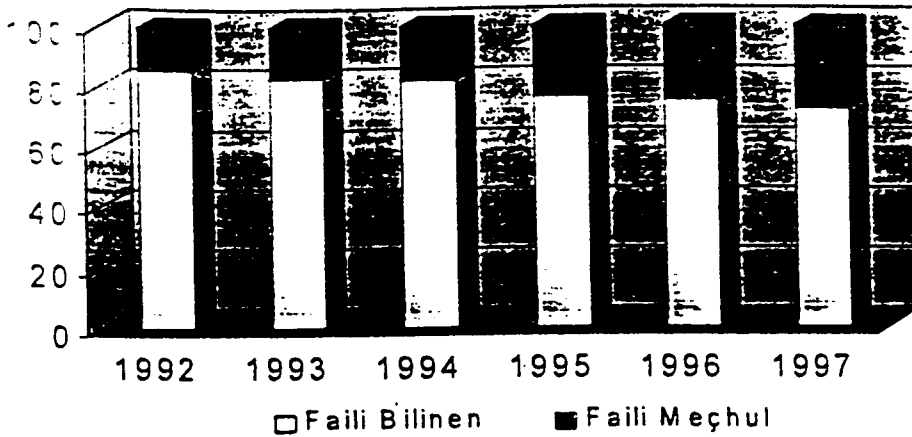
Hukuk devleti olmanın temel kuralları arasında yer alan yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi, özellikle son yıllardan ciddi ölçülerde yara almış, gerilemiştir. Bunun dışında yargının alt yapı yetersizliği ve aşırı iş hacmi adaletin oluşumunu yer yer engeliyemekte en azından tartışmalı hale getirmektedir.

Ülkemizde mevcut toplam 7500 hakim ve savcı ihtiyacın çok altındadır. Genel eğitim düzeyi yetersiz 53820 personelin görev yaptığı mahkemelerimiz dosya yükü altında ezilmektedir. Yargı sürecindeki gecikmeler toplum vicdanını derinden rahatsız etmekte; ülkede adalet duygusunu körletmektedir.

1992-1997 Yılları Cumhuriyet Başsavcılıklarındaki Faili Meçhul Dosyalar

Yıllar	GELENLER			CIKANLAR			
	Geçen yıldan kalan	Yıl içinde oluşan	Toplam	Faili bulunan	Zaman aşımı	Toplam	İKALANLAR
1992	165967	71843	237830	5942	37326	43268	194562
1993	194562	115444	310006	5054	55935	60999	249007
1994	249007	110033	359040	4040	65696	58635	300405
1995	300405	142678	443083	8230	71809	80039	363044
1996	363044	145337	508381	7184	71752	78936	429445
1997	429445	204151	633596	8089	96856	104954	528642

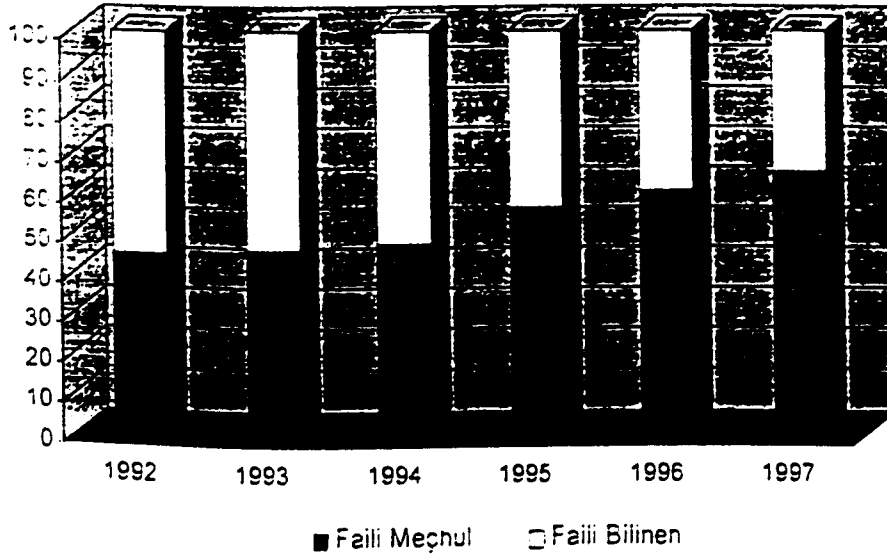
Cumhuriyet Başsavcılarındaki Faili Meçhul Dosyalar (1992-1997)

1992-1997 Yılları D.G.M. Cumhuriyet Başsavcılarındaki Faili Meçhul Cinayet Dosyaları

Yıllar	GELENLER			ÇIKANLAR			
	Geçen yıldan kalan	Yıl içinde olusan	Toplam	Faili bulunan	Zaman aşımı	Toplam	KALANLAR
1992	2959	2081	5040	519	19	538	4502
1993	4502	3728	8230	777	5	782	7448
1994	7448	4145	11593	310	19	329	11264
1995	11264	2401	13665	255	34	289	13376
1996	13376	1945	15321	272	128	399	14923
1997	14923	5039	19962	3096	101	3197	16765

D.G.M. Cumhuriyet Başsavcılıklarındaki Faili Meçhul Dosyalar
(1992-1997)

D.G.M. Cumhuriyet Başsavcılıklarındaki Faili Meçhul Dosyalar (1/1/1997-31/12/1997)

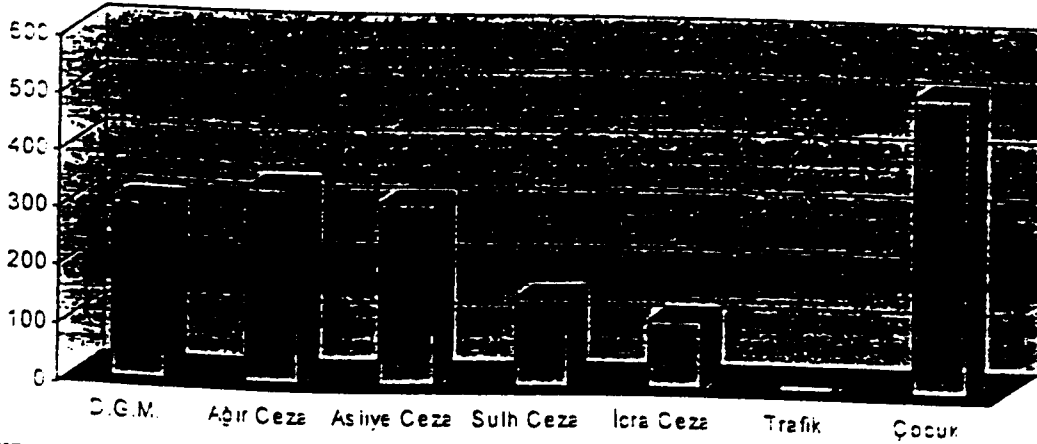
Bassavcılığın Yeri	GELENLER			ÇIKANLAR			
	Geçen yıldan kalan	Yıl içinde olusan	Toplam	Faili bulunan	Zaman aşımı	Toplam	KALANLAR
Adana	0	158	158	14	2	16	142
Ankara	396	45	441	23	14	37	404
Diyarbakır	12523	821	13344	2899	59	2958	10386
Erzincan	667	12	699	16	8	24	675
Erzurum	0	807	807	3	0	3	804
İstanbul	14	17	31	0	9	9	22
İzmir	112	22	134	16	0	16	118
Kayseri	56	7	63	2	1	3	60
Konya	109	3	112	1	0	1	11
Malatya	1026	207	1233	122	4	126	1107
Van	0	2940	2940	0	4	4	2936
TÜRKİYE	14923	5039	19962	3096	101	3197	16765

1997 yılı sonu itibariyle cezaevlerinde 36334 (35170 erkek, 1164 kadın) hükümlüye karşın 24272 (23167 erkek, 1105 kadın) tutuklu bulunması da (siyasi suçlarla ilgili 3043 hükümlüye karşın, 5474 tutuklu vardır). Ülkemizde adli tahkikatların ve davaların normal sürelerinden çok daha fazla uzamakta oluşunun açık göstergesidir. Adaletin gecikmesi, doğal olarak, onarılması olanaksız insan hakkı ihlallerine neden olabilmektedir.

Ceza Mahkemelerinde Ortalama Yargılama Süresi (Gün) 1986-1997

Mahkeme Türü	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
D.G.M.	127	144	137	165	184	168	203	250	269	305	341	302
Ağır Ceza	332	313	244	256	267	243	233	239	246	263	306	335
Asliye Ceza	276	266	224	260	271	258	262	301	288	320	331	312
Sulh Ceza	158	174	122	180	175	160	140	123	114	118	115	149
İcra Ceza	93	106	111	112	114	108	121	113	113	120	111	114
Trafik	55	62	31	31	14	7	2	1	1	0	0	8
Cocuk	0	0	104	199	283	263	267	368	376	435	478	512
TÜRKİYE	174	179	145	195	197	184	186	181	175	189	191	209

Ceza Mahkemelerinde Ortalama Yargılama Süresi (1997)

- Öğretmen Sıddık Bilgin'in 1985 yılında güvenlik güçlerinde işkence sonrası öldürülmesine ilişkin iddiaların, 1992'de mahkemeye sevk görüldüğü halde itiraz üzerine, davanın 1994'e sarkması ile zaman aşımına uğramasını.
 - 1 Mayıs 1994'de Ankara Milletvekili **Salman Kaya**'yı TV kameraları önünde döven polis ve görevli sivililerin,
 - 12 Mart 1995'de, 15'i silahla olmak üzere, 17 kişinin öldürülmesi ile sonuçlanan İstanbul **Gazi Mahallesi** ile **Ümraniye** olaylarının faili olan polislerin,
 - **Metin Göktepe**'yi dayakla katleden polislerin,
 - **Diyarbakır Cezaevi**'nde 9 tutuklu ve hükümlüyü başlarına darpla öldüren görevlilerin,
 - **Sivas**'ta 37 kişinin diri diri yanmalarında katkısı olanların,
- aradan geçen uzun zamana rağmen hala, kamu vicdanını tatmin edecek şekilde cezalandırılmamış olmaları toplum vicdanını derinden rahatsız etmektedir.

Manisa'da yaşları 14-23 olan 10 gence, haklarında işkence altında alınmış ifadelerinden başka hiç bir delil olmadığı halde, duvarlara yazı yazmış oldukları gerekçesi ile toplam 76 yıl 3 ay hapis cezası istenmesi, işkenceyi yapan polislerin ise göstermelik bir şekilde yargılanmaları, toplum vicdanında derin yara açmıştır.

Susurluk sanıklarından, sahte ikametgah senedi vermekle suçlanan 70 yaşlarında bir muhtar dışında tümü salıverilirken, TBMM'de üniversite harçları aleyhine pankart açtıkları için gençlere onlarca yıl hapis cezası veren bir hukuk sisteminin hukuk önünde eşitlik ve yargı bağımsızlığından söz edebilmek olası değildir.

Adalet duygusunu tatmin etmeyen bu tür yargı kararlarının veya yargı kararlarında gecikmenin, hukuk devletimize derinlik, yargı sistemimize saygınlık kazandırmadığı açıktır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce de belirlendiği şekilde bağımsızlığı büyük ölçüde tartışmalı olan, doğal yargıç ilkesinin dışında yapılandırılmış, CMUK yasasının geçerli olmadığı, ihtisas mahkemesi olma niteliklerini yitirmiş Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde (DGM'ler) adil yargılanma hakkının yeterince yaşama geçirilemediği, bir çok örnekle sabitleşmiştir.

CMUK ile Türkiye adeta çifte hukuklu bir ülkeye dönmüştür. Bu yasa ile sanıklara verilen savunma haklarının OHAL bölgesinde ve DGM'lerde yeterince geçerli olmaması çağdaş savunma hakkının bu bölgede ihlal edilmesine neden olmaktadır.

Çocuk Mahkemeleri, onaylamış olduğumuz BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne rağmen hala yetersizdir; yargı sistemimizin önemli bir eksikliği olarak durmaktadır.

Yargı sürecinde, en üst düzeyde teknik bilirkişi hizmetlerini sunma konumunda olan Adli Tıp Kurumunun son derece yetersiz olan yapısı da yargıyı olumsuz etkilemektedir.

3.1.- Gözaltı Sürelerinin Uzunluğu ve Çoğu Zaman Keyfiliği Tutukluları Mağdur Etmektedir...

Gözaltı sürelerindeki bu uzunluk ve keyfilik, bireyin en temel hakkı olan yaşam ve savunma haklarının ciddi olarak ihlal edilmesine neden olmaktadır. Sürenin uzunluğu, sorgulamada şiddet ve işkence uygulanması ihtimalini de artmaktadır.

Oysa, gözaltı süreleri;

-İngiltere'de normalde 24 saat, terör olaylarında ise 48 saattir. (İçişleri Bakanı'nın yetkisi ile 7 güne uzatılabilir.)

-Fransa'da, normalde 21 saat, terör olaylarında ise 4 gündür.

-İspanya'da, normalde 24 saat, terör olaylarında ise 72 saattir. (İçişleri Bakanı'nın yetkisi ile 6 güne uzatılabilir.)

Keza, gözaltı süresince, avukatlar ve yakınları ile görüştürülmeme ve tabip kontrolünün zorunlu olmaması istismlara neden olmaktadır.

3.2.- İnfaz Sistemi Yetersizdir; Yer Yer Çağdıdır...

Halen, çoğunluğu yeterince eğitilmemiş 30000'e yakın personelle hizmet sunmakta olan infaz sistemimiz içinde yer alan, 44'ü E tipi, toplam 596 cezaevi, gerek alt yapıları, gerekse işletme ve uygulamaları ile yetersiz olup; genellikle mahkumları topluma kazandırmak yerine suçlu üreten kurumlara dönüşmüşlerdir.

Toplam 73000 kişi kapasiteli cezaevi sistemimizde, halen, 54000 tutuklu ve hükümlü bulunmakla beraber, başta Diyarbakır olmak üzere bazı cezaevlerindeki aşırı kalabalık, infaz sürecini olumsuz etkilemekte; sık sık cezaevi idarelerine karşı tepkiler oluşmaktadır.

Adi suçlar nedeni ile tutuklu ve hükümlülerin bulundukları cezaevlerinde şikayetler sınırlı iken; siyasi ve terör nitelikli suçlardan tutuklu ve hükümlülerin kalmakta olduğu cezaevlerinde sorunlar bitmemekte; baskı veya ayrıcalıklı uygulamalar, hükümlünün rehabilitasyonu amacından çok insan hak ve özgürlüklerinin baskı altına alınmasını, sindirilmesini hedef alan genelgeler, cezaevlerinde huzurun bozulmasına, zaman zaman ölümlerle sonuçlanan ve toplumu derinden rahatsız eden olayların ortaya çıkmasına kaynaklık etmektedir.

IV.- HER ALANDA DEMOKRATİKLEŞME TÜRKİYE'NİN TEMEL İHTİYACIDIR...

4.1.- Demokrasi Ancak Demokrasi Temellerinde Yeşertilebilir...

Şeriat devletinden ulus devlete, ümmet kimliğinden yurttaşlık bilincine geçiş sürecinin yapısını, ilkelerini ve ideallerini simgeleyen Cumhuriyetimiz, aynı zamanda ülkemizde demokratikleşme sürecinin de temel dayanağını oluşturmaktadır. Batı demokrasilerinin deneyimlerinden farklı olarak, ülkemizde Cumhuriyet, halkın iradesinin ulusal yapılanma sürecine ve yönetime yansımalarının ikame edilemez aracı olarak ortaya çıkmıştır.

Cumhuriyeti oluşturan değerler, başta laiklik olmak üzere Cumhuriyetle özdeşleşen, ilkelere, ülkemizde, demokratikleşme sürecinin de temel taşlarını oluşturmaktadır. Demokrasiyi Cumhuriyetten soyutlamak, ondan ayrı düşünmek Türkiye Cumhuriyetini oluşturan dinamikleri ve toplumumuzun büyük çoğunluğunun özlemlerini gözardı etmek demektir.

Demokrasiyi derinleştirirken Cumhuriyeti korumak, Cumhuriyeti kökleştirirken katılımcı ve çoğulcu demokrasiyi geliştirmek, ulaşılması gerekli hedef olarak toplumumuzun önünde durmaktadır. Demokrasi ve onun vazgeçilmez koşulu olan barış, ülkemiz koşullarında ancak Cumhuriyet temellerinde yeşertilebilir, ancak o temelden güç aldığı sürece sürdürülebilir.

4.2.- Türkiye Cumhuriyeti'ni "Demokratik, Laik Sosyal Hukuk Devleti" Olarak Tanımlayan Anayasa Bu Anlayışa Uygun Çerçeveye Kavuşturulmalıdır...

Çağdaş bir hukuk devletinde;

- Bütün devlet gücü **anayasa** ile yasal hale getirilmiştir;
- Devlet gücünün sınırları **temel hak ve özgürlüklerle** çizilmiştir;
- Devlet gücü, **kuvvetler ayrılığı ilkesi** çerçevesinde bölünmüştür;
- Devletin yurttaşlara yaklaşımında **eşitlik ilkesi** temeldir;
- Bütün idari makamlar yasalara bağlıdır, yani **yasallık ilkesi** geçerlidir;
- Yurttaşlara, devlete karşı **yargı güvencesi** sağlanmıştır;
- Devlet gücünün kullanılması sorumluluk doğurur, anayasa ve yasalara aykırılık halinde tazminata hak sağlar.

Anayasanın 2'nci maddesinde, **demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti** olduğunu belirtmiş olan Türkiye Cumhuriyeti, bu evrensel ve çağdaş normları yaşama geçirmek, hak arama yollarını yurttaşlarına tümüyle açmak zorundadır.

Bu alanda atılması gereken birçok adımlar, aşılması gereken sayısız engeller vardır. Ancak, öncelikli olarak, hukukumuzda 80'li yıllarda yerleşik hale gelmiş olan özgürlükleri kısıtlayıcı yasalar ve mevzuat ile, bu yasakçı yaklaşıma koruyucu kalkan işlevi görmekte olan 1982 Anayasası'nın **özgürlükçü, çoğulcu ve katılımcı demokrasi anlayışı** ile yeni norm ve içeriğe hızla kavuşturulması sağlanmalıdır.

4.3.- Demokrasiyi; Hukukun Üstünlüğü ve İnsan Hakları Temelinde Eksiksiz Yaşama Geçirecek Reformlar Hızla Yaşama Geçirilmelidir...

Ülkemizde demokrasi kültürü, kurumları ve hukukunda birçok eksiklikler olduğu bilinmektedir. Temel hak ve özgürlüklerin uluslararası düzeyde genel kabul görmüş sınır ve durumlar ötesinde kısıtlanması ve ihlal edilmesi bu eksiklikler ortamında daha da yaygınlık kazanmaktadır.

Demokrasimizin kökleşmesinin önünde en önemli engeli oluşturan, uluslararası platformlarda ülkemiz aleyhine eleştiri ve yer yer yaptırım konusu olan insan hakları ihlalleri, ancak, hukuksal - kurumsal - ve uygulama alanlarında gerçekleştirilmesi zorunlu yeniden yapılanmalar, iyileşmeler ve gelişmelerle sağlanabilir.

Ülkemizde insan haklarının, taraf olduğumuz uluslararası sözleşme ve belgeler kapsamında eksiksiz olarak yaşama geçirilebilmesi, öncelikle, gerekli adımların Parlamento ve Hükümet düzeyinde atılmasına; idarede, hukukta, yargıda ve iç güvenlik kurumlarında gerekli reformların yapılmasına; örgütlü sivil toplum yapılanmasının önündeki engellerin ortadan kaldırılmasına; insan haklarının dayanağını

oluşturan eşitlik, özgürlük ve adalet ideal ve ilkelerinin eksiksiz yaşama geçirilmesine bağlıdır.

İnsan haklarının eksiksiz olarak kullanılabilmesi bir ortamın yaratılması. kesinlikle salt bir devlet projesi olarak düşünülmemeli; aksine, sivil toplum kurumlarının doğrudan etkinlik gösterecekleri, işlev üstlenecekleri bir toplum projesi olarak ele alınmalıdır.

Tarihinde dünyanın en hoşgörülü toplumlarından birini kuran, kanun devletini en erken tesis eden ülkelerden biri olan Türkiye'ye yakışan, insan hak ve özgürlükleri ile ilgili taraf olduğu evrensel sözleşmelerle öngörülen dış hukuku ülkede egemen kılmaktır.

Bu çerçevede;

a.) Taraf olduğumuz dış hukukun hukuk sistemimizin ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeği algılanmalı; iç hukukumuzun, taraf olduğumuz dış hukuka uygunluğu sağlanmalıdır. 1982 Anayasası, çoğulcu, özgürlükçü ve katılımcı demokrasi ile çelişkili, yasakçı maddelerden arındırılmalıdır.

b.) Hukuk önünde eşitlik anlayışı çerçevesinde, her türlü temel hak ve özgürlüklerin ihlallerinin önünün alınmalıdır.

c.) Hukukun üstünlüğü, yargının bağımsızlığı ve yargının hızlı işlemesi sağlanarak, yörede tıkanmış olan hukuk sistemine işlerlik kazandırılmalı; hak arama yolları açılmalıdır.

d.) Savunma suçlama ile başlar ilkesi çerçevesinde, suçlanan her kişinin, sorgulamanın her aşamasında avukat isteme, müdafî desteğinden yararlanma hakkının Devlet Güvenlik Mahkemesi sorumluluğu altındaki konuları da kapsamı sağlanmalı; CMUK'ta bu konuda gerekli düzenleme yapılmalıdır.

e.) Terörle Mücadele Yasası bu anlayışla tekrar ele alınmalı; başta bu yasanın 8'inci maddesi olmak üzere, TCK'nin 311, 312, 158 ve 159'uncu maddeleri, düşünceyi ifade özgürlüğünü kısıtlamayacak çerçevede, Batı demokrasileri standardında yeniden düzenlenmelidir. Düşünceyi açıklama ve ifade özgürlüğü çağdaş normlarda yaşama geçirilmeli; bu alandaki doğrudan ve dolaylı baskılara kesinlikle son verilmelidir.

f.) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'nda yapılacak değişiklikler;

- Halkın özgür iradesi ile seçilmiş her kademeden kişilerle, siyasi parti ve demokratik kitle örgütleri yöneticilerinin yurttaşlarla yapacakları sohbet niteliğindeki toplantılar yasa kapsamından çıkartılmalı;
- Dernekler, vakıflar, sendikalar ve Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına getirilmiş olan, kendi konu ve amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma haklarını yasaklayıcı düzenleme ile diğer yasakçı anlayış temeline oturtulmuş düzenlemeler yasa metninden çıkartılmalı;
- Toplantıların yasaklanabilmesi yetkisi kaldırılmalı, ertelenebilme koşulları ve yöntemleri daha özgürlükçü düşünceye aykırı düşmeyecek bir yapıya kavuşturulmalıdır.

g.) Terörle Mücadele Yasası'nda yer alan gözaltı süreleri Batı demokrasileri normlarıyla uygun hale getirilmeli; CMUK'un DGM'ler de ve OHAL bölgelerinde de aynen geçerli olmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

h.) **Memurin Muhakematı Yasası**, günün koşul ve gereksinimlerine göre, suç işleyen, özellikle insan haklarını ihlal eden Kamu görevlilerinin adli makamlarca derhal sorgulanmalarını engellemeyecek, yargılanmalarını geciktirmeyecek çerçevede yeniden düzenlenmelidir.

i.) **Milletvekili dokunulmazlığını** sadece kürsü ve siyaset alanı ile sınırlayan Anayasal düzenleme geciktirilmeden yapılmalıdır.

4.3.- Kurumsal Reformların Yapılması Demokratikleşmenin Temel Koşullarındandır...

a.) Yeni çağdaş bir Anayasa ve yasalarda kapsamlı bir demokratikleşme reformu ile uyumlu olarak, devletin idari yapısı çoğulculuk, katılımcılık, etkinlik ve şeffaflık ilkeleri temelinde, hukuk ve yargı sistemi ise hukukun üstünlüğü ve yargının bağımsızlığı kuralları çerçevesinde yeniden yapılandırılmalıdır.

b.) Yargı bağımsızlığındaki yetersizlikler, yargıya siyasi müdahaleler, günümüzde yargı etkinliğinin ve adaletin sağlanması sürecinin önündeki en önemli engellerdir. Yargı bağımsızlığı sağlanmadan hukukun üstünlüğünü temel alan hukuk devleti gerçekleştirilemez. Bu nedenle, bu konuda, savcı ve hakimlerin özlük haklarını koruyacak, onlara yönelik siyasi ve diğer müdahaleleri kesinlikle önleyecek düzenlemeler öncelikle yapılmalıdır.

c.) **Adli Kolluk sistemi** hızla yaşama geçirilmelidir. Tahkikatlar, adli kolluk katkısı ile savcılıklar tarafından yürütülmelidir.

d.) **Adli Tıp Kurumu**, örnek yapıda ve yargıya en üst düzeyde hizmet sunan, özerk, çağdaş bir üst teknik bilirkişi kurumu yapısına kavuşturulmalı. Adli Tıp Kurumu ile Başsavcılıklar ve Emniyet Müdürlükleri arasında, Adli Tıp Kurumu'na intikal eden dosyaların kimliklerinin belirlenmesinde, cinayet olaylarında faillerin ortaya çıkartılmasında yakın işbirliği sağlanmalı; **Adli Sicil Bilgi Bankası** oluşturulmalıdır.

e.) **Çocuk Mahkemeleri**; 15 den büyük ve 18 yaşını tamamlamamış tüm küçüklere isnat edilen, devlet güvenliği dahil bütün suçların, çağdaş norm ve pedagojik kurallara çerçevesinde yargılanması ile görevlendirilmelidir. Çocuk mahkemeleri ülke genelinde yaygınlaştırılmalıdır.

f.) İnsan hakları konusunda eğitim faaliyetlerini koordine edecek, ülkede insan hakları ihlalleri konusunda gerçekçi izleme, denetleme ve raporlama işlevlerini üstlenecek, Başbakanlığa bağlı **İnsan Hakları Müsteşarlığı** kurulmalıdır. Müsteşarlık, TBMM İnsan

Hakları Komisyonu ve insan hakları alanında görev yapmakta olan sivil toplum örgütleri ile yakın iletişim ve işbirliği çerçevesinde görev yapmalıdır. Müsteşarlığa bağlı olarak, kamu İdaresi dışındaki kişilerden kurulu özerk bir İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu oluşturulmalıdır.

g.) Belirli Avrupa ülkelerinde yıllardır başarı ile görev yapmakta olan Ombudsman kurumunun, ülkemizde de en kısa zamanda yaşama geçirilebilmesi için gerekli altyapı hazırlıkları yapılmalıdır.

h.) Demokrasi kültürü sorunu, özünde bir eğitim sorunudur. UNESCO'nun 1995-2005 dönemini İnsan Hakları Eğitiminin 10'uncu Yılı olarak benimsemiş olması da dikkate alınarak, toplumun demokrasi kültürünün gelişmesini hızlandıracak politika ve projelerin uygulanmasına özen gösterilmeli; özellikle, insan haklarının çağdaş kapsamı ve ihlalleri ile ilgili önlemler konusunda tüm kesim ve katmanlara yönelik eğitim programları kararlılıkla uygulanmalıdır.

Benzeri şekilde, insan hakları konusunda, etik kurallar, kavramlar, toplumsal düzen kuramları ve uygulama aksaklıklarını kapsayan bir eğitimin, başta güvenlik güçleri olmak üzere tüm ilgili Kamu Kurumlarında ve sendikalar olmak üzere gerekli sivil toplum örgütlerinde ve medya vasıtasıyla toplumun her katmanında sürdürülmesi gereklidir.

4.4.- Hukuk ve Yargıda Uygulama Alanında Çağdaş Normlara Ulaşılmalıdır...

a.) Gözaltına alınan herkesin uluslararası standartlara uygun şekilde kayıtlara geçirilmesi sağlanmalıdır. Gözaltı İzleme Birimleri oluşturularak, gözaltında tutulananların durumları hakkında yakınlarına gecikmeden gerçekçi bilgilendirme düzenlemesi yapılmalıdır. Baro ve Tabipler Odası gibi kamu kurumu niteliğindeki kuruluşların temsilcilerinin de katılımı ile, sanıklarla görüşme ve tabip muayeneleri düzenli ve periyodik şekilde yapılmalıdır.

b.) Sorgulama odaları çağdaş normlara kavuşturulmalıdır. Her türlü işkence ortamının varlığı sürekli denetlenerek ortadan kaldırımalıdır. İşkencenin bir insanlık suçu olduğu hususu sürekli olarak işlenmelidir. Şüphelilerin, gözaltına alınanların hiçbir şekilde gözleri bağlanmamalıdır. Özellikle kadın şüphelilerin sorgulamasında asgari bir kadın polisin bulunması sağlanmalıdır. Sorgulamada şiddet ve işkence uygulamasına ilişkin iddialar anında ve kararlılıkla irdelenmeli; işkence yaptıkları belirlenenlerin meslekle ve her türlü kamu görevi ile ilişkileri derhal kesilmeli, kendileri en ağır şekilde cezalandırılmalıdır.

c.) Taraf olduğumuz İşkencenin ve Gayri İnsani ya da Küçültücü Muamelelerin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi eksiksiz yaşama geçirilmelidir.

d.) Cezaevleri;

- Toplumun suçludan, suçlunun toplumdan korunması,

- Suçlunun aldığı cezanın gereğinin yapılması ödemesi,
 - Suçlunun rehabilitasyonu sağlanarak edilerek topluma yeniden kazandırılması.
- ilkeleri ve Batılı ülkelerin çağdaş normlarına göre yeniden yapılandırılmalıdır.

e.) **Tüm Kişilerin Her Türü Tutukluluk veya Mahkumiyet Biçimleri Altında Korunması** ile ilgili BM ilkeleri yaşama geçirilmelidir. Hükümlülerin rehabilitasyonunu sağlayacak koşullar geliştirilmeli; koğuş sisteminden oda sistemine geçilmeli; cezaevlerinin dış güvenliği Adalet Bakanlığı yetkisine devredilmelidir.

f.) İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak bir **Kayıpları Arama ve Bulma Birimi** oluşturulmalıdır. Bu Birim; Adli Tıp Kurumu, Emniyet Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Başsavcılıkları ve insan hakları alanında çalışan olan sivil toplum örgütleri ile yakın işbirliği içinde görev yapmalıdır.

g.) "Tüm Kişilerin Zoraki Ortadan Kaybolmadan Korunması" hakkındaki BM Bildirgesi'nin ilkelerinin yaşama geçirilmesine özen gösterilmeli; son yıllarda ortadan kaybolduğu iddia edilen kişilerin durumlarıyla ilgili olarak somut, acil ve sonuç alıcı soruşturmalar açılmalıdır.

h.) Yargısız infazlarla ilgili tüm bildirimler, BM'nin "Yasadışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların Etkin bir Şekilde Önlenmesi ve Soruşturulması" ilkeleri ile uyumlu bir şekilde ve eksiksiz olarak araştırılmalıdır.

j.) Zaman, zemin ve ülke ayrımı gözetmeksizin insan hak ihlallerine karşı duyarlı olmak, her bireyin temel insanlık hak ve görevleri arasındadır. Bu bağlamda, devlet ve bireyler kadar, örgütlü bireylerin oluşturacakları **devlet dışı kuruluşlara** da (NGO's/sivil toplum örgütleri) önemli görevler düşmektedir. Bu çerçevede:

- Halen, yurt içinde örgütlenmiş olan İnsan Hakları Derneği, İnsan Hakları Vakfı, Helsinki Yurttaşlar Derneği ile;
- Yurt dışında örgütlenmiş olan Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü), Helsinki Citizens (Helsinki Yurttaşlar Örgütü), Human Rights Watch (İnsan Hakları Gözlemcileri) ve gibi kuruluşlar.

Bu kuruluşların değerlendirmelere yöneleler dahil, genelde ülkemizde insan hakları ihlallerine yönelik kamu oyunu bilgilendirme, ihlalleri caydırma açılarından yararlı çalışmalar yapmakta oldukları gerçeği kamu kuruluşlarınc da değerlendirilerek, işbirliği zeminleri genişletilmelidir.

k.) Ülkenin bütününde olduğu gibi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde de;

- Olağan hukuka geçilmeli, Olağanüstü Hal uygulamasına son verilmeli; "hukukun üstünlüğü" ve "hukuk önünde eşitlik" ile "yargının bağımsızlığı" ve "yargıç güvencesi" geçerli kılınmalı;
- Tüm yurttaşların, doğuştan elde ettikleri evrensel insan haklarından, cinsiyet, din, dil, ırk, etnik köken, mezhep ve sınıf ayrımı yapılmaksızın, tam bir eşitlikle yararlanmaları sağlanmalı;

- Güvenlik görevi sadece çağdaş yapılandırılmış güvenlik güçlerince üstlenilmeli, Geçici veya Gönüllü Köy Koruculuğu uygulamasına ve Özel Tim'e son verilmelidir.

I.) Olağanüstü Hal Kanunu Danışma Meclisi'nin ürünü olduğu için Anayasanın Geçici 15'inci maddesinin koruması altındadır. Keza, Anayasanın 121. Maddesi, olağanüstü hal süresince, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararnameler (KHK) çıkarabileceğini öngörmektedir. KHK'lerin Resmi Gazetede yayımlandıkları gün TBMM'nin de onayına sunulmasını öngörmektedir. Ancak, Anayasanın 121. Maddesine göre OHAL KHK'lerinin T.B.M.M.'ce onaylanmasına ilişkin süre ve usulün içtüzükte belirleneceğine yönelik hükmü, ancak, 12 Mayıs 1996 'da değiştirilen içtüzüğün yeni 128'inci maddesi çerçevesinde yaptırıma kavuşturuldu.

İçtüzüğe göre; Komisyonlarda en geç yirmi gün içinde görüşmeleri tamamlanmayan KHK'lerin Meclis Başkanlığı'nca doğrudan doğruya Genel Kurul gündemine alınması gerekmektedir. Bunun sağlanması halinde, TBMM OHAL üzerindeki denetim yetkisini kullanma olanağı bulacak; OHAL KHK'leri için yargı yolu açılacak; OHAL bölgesinde yaşamakta olan yurttaşlarımızın yargı yolunu kullanma hakları sağlanmış olacaktır.

m.) Başta, Terörle Mücadele Yasası, Türk Ceza Yasası'nın 312'nci maddesi ve diğer yasalar çerçevesinde, düşüncüyü ifade, toplantı ve gösteri yürüyüşü ve yataklık yapma kapsamında olup, doğrudan doğruya teröre karışmamış eylemler veya düşünceleri nedenleri ile tutuklu ve hükümlü konumda olanları kapsamak, ancak, yüz kızartıcı suçlar ile ülkenin bütünlüğünü veya laik Cumhuriyetin temel değerlerini ve kurumlarını kasteden suçları dışarıda tutmak kaydıyla, bir kısmı genel af çıkarılarak ülkede hoşgörü ve iç barış ortamına geçişin zemini yaratılmalıdır.

V. GÜNEYDOĞU'DA, TERÖR, ŞİDDET ve BASKI ORTAMINDA İÇ BARIŞ KANAMAKTADIR...

Terör ve şiddet, Cumhuriyetin ilk günlerinden beri ülkemizde varlığını sürdürmüş toplumumuzda bu nedenle sık sık tendit altında kalmıştır. Ancak, 1984'ten günümüze giderek artan terör sonucunda başta ayrılıkçı terörist eylemleri olmak üzere, şeriatçı ve diğer radikal şiddet olayları ile faili meçhul cinayetler ülkemizde binlerce can kaybına neden olmuştur.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun 20 ye yakın ilini kapsayan bölgede, 14 yıldır terör, şiddet ve baskı vardır. Bölgede, birkaç bin kişilik PKK unsurlarına karşı, yüzbinlerce kişilik güvenlik gücümüz, çok geniş bir coğrafyada, ilan edilmemiş, kuralları belirsiz, çok kere acımasız bir çatışmayı sürdürmektedir. Bölgede, bazı komutanlara göre savaş; bazı siyasetçilere göre iç savaş; eski bir Genel Kurmay Başkanı'nın deyişi ile alçak şiddette savaş vardır. Bazı yabancılara göre ise olay başka boyutlardadır.

Herkes, konu ile ilgili olarak, kendine göre norm dışı yorumlarda bulunmaktadır. Ancak ortada bir gerçek vardır. Komşu bazı ülkelerin himayesine mahzar ayrılıkçı teröristlere

karşı sürdürülen, toplumumuzun topyekün ve sınırsız maddi ve manevi desteğine rağmen bugüne değin sonuçlandırılmayan silahlı mücadele, halen, bölücü terör örgütünün başının Suriye'den çıkmak zorunda kalmasından beri şiddetini kaybetmiş olmasına rağmen, acımasızca devam etmektedir.

Boyutları ne olursa olsun, ülkenin bütünlüğünü hedef alan bu çatışmayı savaş veya iç savaş olarak tanımlamak son derece yanlış bir söylem ve değerlendirme şekli olup, iç barışın yollarını zorlaştıran bir yaklaşımdır. Böyle bir üslup ve yaklaşım, halen Avrupa'da siyasi meşruiyet arayışı içinde olan bölücü terör örgütünün başının faaliyetlerine de daha geniş etkinlik ve hareket alanı yaratabilir.

5.1.- PKK Bir Etnik Ayrılıkçı Terör Örgütüdür...

PKK bir etnik ayrılıkçı terör örgütüdür. PKK kendisi ile dayanışma içinde olmayan kesimlere karşı, şiddet ve vahşet dahil her türlü yöntemi kullanarak sindirme siyaseti gütmektedir.

Son iki yıldır, PKK silahlı çatışma alanında gerilerken, siyasi alanda etkinlik kazanma arayışındadır. Bu bağlamda, son bir yıldır Batı Avrupa'da yoğun faaliyet içindedir. Bölücü terör örgütünün başının Suriye'den ayrıldıktan sonra İtalya'ya veya bir başka Avrupa ülkesine sığınma arayışları bu çabaların bir uzantısı olarak da değerlendirilmelidir.

Laik Cumhuriyet yerine teokratik devlet düzenini hedefleyen HİZBULLAH' da bir terör örgütü olup, diğer bazı radikal terör örgütleri ile beraber, PKK ile dayanışma içinde eylemlerde yer almaktadır.

5.2.- Akmakta Olan Kardeş Kanıdır...

Sayın Gene' Başkanımızın Siirt'te, Kadın Kurultayında söylediği gibi: *"14 yıllık çatışma, şiddet ve baskı ortamında, oradan, buradan, tam 30 bin can yok oldu. Hepsi bizim insanımızdır. Hepsi ana kuzusudur."*

İster güvenlik güçlerimiz ve askerlerimiz olsun, ister ona silah doğrultan kandırılmış gençler olsun, hepsi bizim çocuklarımızdır; akmakta olan kan kardeş kanıdır. Bu çatışmada arada kalan masum insanlarımızın, bebelerimizin, bacılarımızın, öğretmenlerimizin masum kanıdır. Faili meçhul cinayetlerde yaşamını yitiren aydınlarımızın, sorunun çözümüne duyarlılık gösteren her kesimden insanlarımızın kanıdır. Yani, bu ülkenin insanların kanıdır.

5.3.- Güneydoğu Anadolu'da Demokrasi Yok Düzeydedir...

Aradan geçen 16 yıla rağmen ülkemiz, demokrasisini 12 Eylül yasaklarından arındıramamış ve 1981 Anayasasını çoğulcu demokrasinin evrensel normlarına göre

çağdaşlaştıramamış olmanın eksikliğini yaşamaktadır. Ancak, ülkemizin Güneydoğu bölgesinde, yıllardır sürdürülmekte olan olağanüstü hal koşullarında yaşayanlar, temel hak ve özgürlüklerden daha az yararlanabilmekte, hukuk devletinin eksikliği daha yoğun olarak hissedilmektedir. Oysa Kürt sorunu, özünde bir demokrasi duyarlılığı alanıdır.

5.4.- Eşitsizlik, İşsizlik, Hukuksuzluk ve Kuralsızlık Terörü Yeşertiyor, Terör Lobisini Besliyor...

80'li yıllardan günümüze aşamadığımız yasakçı hukuk ve sosyal devlete duyarsızlık ortamı, iç güvenlik uygulamalarında yetersizlikler terör ve şiddet ile baskı politikalarının sürekli olarak gündemde kalmasına neden olmaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin adeta kaderine dönüşen feodal yapı, yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik, hukuksuzluk, keyfi güvenlik uygulamaları, Özel Tim baskısı, can güvenliği yetersizliği, Koruculuk dayatması, insan hakları ihlalleri, köy boşaltmaları sonucu zorunlu göç, gıda ambargosu gibi koşullar bölgede yaşamı son derece zorlaştırarak, terörü yeşerten ve besleyen ortamı yaratmaktadır.

Susurluk olayı ile bir kez daha görüldüğü gibi, yörede, rüşvet, yolsuzluk, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı ve diğer hukuk dışı ilişkilerle beslenen terör, iç güvenlik ve idari sistemimizden sorumluların bir bölümü ile dayanışma oluşturmuş; ırkçı siyasete sığınmış bir terör lobisinin varlığı da sorunun boyutlarını bir kat daha artırmıştır.

5.5.- Köy Boşaltmaları İle İnsan Hakları Kitlesele Ölçekte İhlal Edilmektedir...

Bölgede, Eylül 1977 itibarıyla, 3428 köy ve mezranın boşalttırılması, 400 bin yurttaşı - mızın doğal yaşamlarından kopartılarak zorunlu göçe maruz kalmaları ile ortaya çıkan mağduriyetlerin bugüne değin devlet tarafından giderilmemiş olması, kitlesele nitelikli ve çok boyutlu insan hakları ihlalleri sonucunu yaratırken, zorunlu olarak göç eden yaklaşık 70000 alienin çocuklarını da terör batağının potansiyel malzemesi olmaya itmektedir.

Benzer şekilde, terörün faaliyet alanını daraltmak amacı ile güvenlik güçleri tarafından meraaların kapatılması ve ormanların yer yer tahrip edilmesi, bölgede hayvancılığın çökmesi ile kırsal ekonomik faaliyetlerin tümüyle durmasına neden olmuştur. Bu duyarsız uygulamalar, sonuç ta, toplumsal huzuru bozan, terörü besleyen kaynaklara dönüşmüştür.

5.6.- Polis Devleti Görüntüleri Bölgede Güven Boşluğu Yaratmaktadır...

Sonu gelmeyen faili meçhul cinayetler, artık olağan hale gelen insan hakları ihlalleri, can güvenliği yetersizliği, yer yer ortaya çıkan polis devleti görüntüleri ve devlet baskısı,

güvenlik güçlerinin bir bölümünün radikal sağ siyaset tercihlerini belirli eylem ve tavırlarla görevlerine taşıma, topluma aktarma girişimleri, yöre insanımızı giderek toplumun bütününe ve devleti temsil eden kişi ile kurumlara yabancılaştırmakta ve güven boşluğu yaratmaktadır.

5.7.- Huzur, Hoşgörü ve İç Barış Tüm Yurttaşlarımızın Ortak Özlemidir...

İç barışta yıllardır sürmekte olan kanama, şiddet ve baskı ortamı, toplumun farklı etnik kökene, farklı inanca ait kesimleri arasında karşılıklı güven ve sevgi bağlarının azalmasına yol açmaktadır. Özellikle, bu bölgelerdeki Kürt kökenli yurttaşlarımız, terör, bölücü şeriatçı-dinci terör ve karanlık çıkar güçlerinden odaklanan terör arasında bunalmıştır. Artık, hem bölgede, hem de ülkenin bütününde huzur, hoşgörü ve iç barışın sağlanması, her kesim ve yöreden insanımızın ortak özlemi haline dönüşmüştür.

VI.- KÜRT SORUNUNA ÇÖZÜM: SOSYAL DEMOKRAT İLKELER VE POLİTİKALAR...

Kürt sorunu, siyasi partiler arasında ilk defa SHP tarafından 1990 yılında resmi parti belgelerine aktarılmış; çağdaş ve gerçekçi çözüm önerileri geliştirilmiştir. 1994 yılında kabul edilen yeni CHP programında Kürt Sorununu tanımlayarak farklı kimliklere saygı ve "Etnik Duyarlılıklara Demokratik Çözüm" ilkelerini ortaya koymuştur. Son altı yıldır bu konuda başta CHP olmak üzere sosyal demokrat nitelikli vakıflar, bilim adamları ve siyasetçiler tarafından başka birçok rapor ve bildiri yayınlanmış, politika üretilmiştir. Ancak sağ siyasetin etki alanı içinde odaklaşan siyasi erkin ilgisini ve genel kamuoyu desteğini bugüne kadar yeterince sağlayamayan Kürt sorunu, Türkiye siyaset ve toplumsal gündeminde yerini korumaya devam etmektedir.

6.1.- Türkiye Çok Kültürlü, Etnik Çoğul Bir Toplumdur...

Laik Türkiye Cumhuriyeti, birçok Avrupa ülkesi gibi bir ulus-devlet olarak kurulmuştur. Türkiye tek bir etnik gruba dayanmayan, etnik çoğul bir toplumdur. Ülkemizde farklı etnik yapıların, farklı kültür ve kimlik kümelerinin var olması, varlıklarını geliştirerek sürdürmeleri çoğulcu demokrasinin zenginliğidir.

Avrupa'nın kültür mozaigi en zengin ülkelerinden olan Türkiye'nin çoğulcu demokrasiyi tüm boyutları ile yaşama geçirebilmesi, terör dahil karşı karşıya olduğu diğer birçok sorunu aşabilmesinin de temel koşullarındandır.

İnsanların etnik ve kültürel özelliklerini, ülke ve toplum bütünlüğü içinde geliştirilmelerine olanak tanınması, demokrasinin ve çağın gereğidir.

Türkiye'nin ulusal ve coğrafya bütünlüğünün içinde farklı etnik, farklı kültür kimliklerinin var olması, varlığını sürdürmesi ve geliştirilmesi, farklılıklar içinde bütünlüğünü koruması, çoğulcu demokrasinin gereğidir.

Farklı etnik köken, ana dil, mezhep ve inanca sahip insanlarımızı yurttaşlık bilinci ile kucaklayan **uniter devlet** yapımız, bu niteliğini kaybetmeden, **çok kültürlü toplum** olmanın özelliklerini de geliştirmek durumundadır.

Anadil(ler), kültür alanının olgusudur. **Resmi dil** ise, kamu alanının ve siyasi birliğin aracıdır. Anadil ile resmi dilin aynı olması (tarihsel nedenlerle) her zaman mümkün değildir. Bunun örneklerine birçok batılı demokrasilerde rastlamaktayız. Türkiye'nin resmi dili, anayasal dili, ortak dilimiz Türkçe'dir. Ancak, ülkemizde anadili Türkçe'den farklı olan milyonlarca yurttaşımızın bulunmakta olup, bunlar arasında Kürtçe, Zazaca önemli bir yer tutmaktadır.

6.2.- Ulusal Birliğin Temeli Kan Bağı Değil, Yurttaşlık Bilincidir...

Çağdaş devlet etnik kördür. Çağdaş devletin dini ve ırkı olamaz. Devlet kendi yurttaşları arasında var olan her türlü etnik ve inanç grubuna eşit mesafede durmak konumundadır. Demokrasilerde ne devletin kültürel kimlikleri yok saymak hakkı vardır; ne de herhangi bir kültür kümesinin siyasi kimlik arama hakkı vardır.

Her ulus, bir siyasi bütünlüğün ürünüdür. Bu niteliği ile, bir resmi kimliğe sahiptir. Bu kimlik, etnik ve kültürel farklılıklardan arındırılmış (onları aşan) bir **tarafsızlığı** (nötrlüğü) ifade eder.

Türkiye Cumhuriyeti, bir ırk ve kan bağı cumhuriyeti, etnik köken cumhuriyeti olarak kurulmadı. Farklı insanların, cumhuriyetin eşit statüdeki kurucu unsurlar olarak yer aldığı bir yapılanmadan bir ideal beraberliğinden kaynaklandı. Kürt kökenli yurttaşlarımız diğer alt kimlik kümeleri, farklı etnik kesimleri gibi ülke mozağimizin, bizi ulus yapan değerlerimizin ayrılmaz bir parçasıdır.

Türkiye gibi çok kültür ve soy kümeli bir toplumda milliyetçiliği etnik temele dayamak bütünlleştirici değil, bölücü sonuçlar yaratır. Ulusal birliğin temeli kültürel alan veya kan bağı değil, yurttaşlık bilinci ve siyasi alan olmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının taşımaları gereken tek ortak kimlik, resmi/siyasi kimlikleridir. Yani, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmalarıdır. Kürtlük ya da başka kültürel kimlikler, bu üst-kimlikle çatışmamalıdır. Hiçbir kültürel kimlik, kendi varlık alanını (kültürel) aşarak, kendisine "kurtarılmış" bir siyasi alan talebinde bulunmamalıdır.

6.3.- Ortak Siyasi İrade ve Yaygın Kamuoyu Desteği Sağlanmadan Çözümle Gidilemez...

Terör ve Kürt Sorununun çözümünün ve iç barışın sağlanmasının temel çıkış noktası kararlı bir siyasi iradenin varlığı ve duyarlı bir kamu oyunun oluşumudur. Siyasi partiler ve Parlamento temelinde "ortak siyasi irade", Türkiye genelinde "yaygın kamu oyu" desteği sağlanmadan krize kalıcı ve sağlıklı çözüm oluşturulamaz.

Bu sürecin anahtarı siyasettir; sorumlusu ise siyasi iktidarlar ve her kesimden siyasetçilerdir. Bugüne değin çözüm, sadece ve sadece, güvenlik güçlerine havale edilmiştir. Bu yöntem çıkış yolu değildir. Aksine, sürdürülmesi halinde daha çok bunalım, daha büyük kriz demektir; bu yöntem derhal terk edilmeli, çok yönlü çözüm stratejisine dönülmelidir.

6.4.-Terör; İç ve Dış Bölgesel Boyutları Olan Bir Sorundur. Kürt Sorunu İse, Ülkemizin İç Sorunudur...

Terör ve Kürt sorunları, içeride ve dışarıda, bazen bilinçli olarak, bazen de bilinçsizce yanlış zemin ve çerçevede tartışılmaktadır. Bu kargaşa aşılmadan sorunların kökenine doğru teşhis konulamaz; sağlıklı bir çözüm için gerekli doğru politikalar geliştirilemez.

Terör "yurt dışı bölgesel" boyutları olan bir sorundur. Yurt içinden kaynaklanmakta, yurt dışından destek almaktadır. Bölücü terör örgütünün faaliyetlerini 14 yıldır kendine üs edindiği Suriye'den yöneten örgüt başının, oradan ayrıldıktan sonra sığınabileceği bir yer arayışı içinde olması ve bu arayışına birçok ülkenin belirli yetkililerinin kanat germesi bu gerçeği bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Kürt sorunu ise Türkiye'nin bir iç sorunudur. Ülkemizin çok kültürlü toplum olmasından kaynaklanan bir "ülke içi demokrasi" sorunudur. Çoğulcu demokrasi içinde, etnik duyarlılıklara demokratik çözüm anlayışıyla aşılması gereken bir temel sorundur.

Dış çevre ülkelerde, o ülkelerin yurttaşı olan başka Kürt kökenli bireylerin veya Kürt kimliğін, benimsemiş insanların varlığı günümüzün bir gerçeğidir. İnsan haklarına evrensel düzeyde duyarlılık ilkesi ve Sosyal demokrat değerlerimiz çerçevesinde o kimseilerin haklarının ihlallerine karşı tavır koymak bir temel sorumluluk alanımızdır. Ancak dış ülkelerde, o ülkelerin yurttaşı olan başka etnik kökenden insanlarda vardır; Türk soyundan bireyler de vardır. Ancak hepsi yaşadıkları ülkelerin yurttaşlarıdır.

Soruna, farklı ülkelerin yurttaşları olan aynı ırk, köken veya inançtan insanların ortak sorunu olarak, yani ırkçılık boyutuyla bakılamaz. Sorun, ancak, Misak-i Milli hudutları içinde yaşamakta olan, her köken ve inançtan tüm yurttaşlarımızın eşitliği, hakları ve esenliği boyutu ile ele alınabilir; Kürt sorunu ancak bu anlayışla çözüme taşınabilir.

Bundan farklı bir yaklaşım, tüm çevre bölgemizde ve Avrupa'da ulusal dengeleri ırkçılık temelinde değiştirmeyi, yani kaosu hedef almak demektir. Buna yönelmek isteyenlerin karşılarında tüm insanlığı ve uluslararası dayanışmayı bulmaları kaçınılmazdır.

6.5.- Çözüm Ancak, Sosyal Demokrat Duyarlılık ve Politikalarla Sağlanabilir...

Kürt sorunu tek seslilik ve tepki politikaları ile değil, sosyal demokrat özdeki çoğulcu politikalar ve evrensel değerleri yansıtan ilkeler temelinde çözümlenebilir. Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuş olan CHP, "terör" ve "Kürt" sorunlarını, bu anlayış ve yöntem çerçevesinde, çok yönlü strateji ile topyekün çözümüne öncülük etmeyi sosyal demokrat kimliğinin bir temel sorumluluk alanı olarak görmektedir. Zira, CHP, ülkemizin bütünlüğünün, iç barışının ve esenliğinin önündeki bu en önemli sorunların aşılmasının ancak sosyal demokrat duyarlılık ve politikalarla çözümlenebileceğinin bilincindedir.

6.6. Temel İlkeler Çok Yönlü Çözüm Stratejisinin Omurgasıdır...

Bu anlayışla: sorunlara kalıcı çözüm aşağıdaki temel ilkeler çerçevesinde sağlanabilir:

- a.) Teröre ödün verilemez; sorunlar silahla ve şiddetle çözümlenemez;
- b.) Ülkenin Misak-i Milli bütünlüğünün bölünmezliği tartışma konusu yapılamaz;
- c.) Akmakta olan kardeş kanı dinmeli; sorunlar hoşgörü ve iç barış zemininde çözümlenmelidir;
- d.) Yöredeki Kürt yurttaşları potansiyel suçlu görerek sorunlar çözümlenemez. Bölgedeki olayların mağduru Kürt kökenli yöre insanıdır.
- e.) Bölgede uyuşturucu trafiğine ve her türlü kaçakçılığa kesinlikle son verilmeli; her türlü çetenin kökü kazınmalı; terör lobisi çökertilmelidir.
- e.) Etnik duyarlılıklara demokratik çözüm, çok kültürlü toplumların, çoğulcu demokrasinin vazgeçilemez koşuludur;
- f.) İnsan hakları ihlallerine göz yumulamaz; hukukun üstünlüğünden geri adım atılamaz;
- h.) Feodal yapı aşılmadan, eşitsizlikler giderilmeden, sosyal devlet yapılanması kökleştirilmeden sorunlara kalıcı çözüm sağlanamaz;
- i.) Bölgesel ekonomik gelişme sorunları hızla aşılmalıdır;

j.) Üniter devlet yapısı, yerinden yönetimin, katılımcı yerel demokrasinin engeli değildir;

Bu ilkelerin, sivil iradenin öncülüğü ve sorumluluğu altında, kararlılık ve süreklilik ile şeffaflık ve katılımcı süreçler içinde, tartışılarak ve diyaloglara açık tutularak, cesaret ve özgüven ile uygulamaya konmaları halinde, "terör" ve "Kürt" sorunlarının aşılabileceğinden, ülkemizin bu krizden hızla çıkabileceğinden hiç kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

VII.- "DEMOKRATİKLEŞME", "BÖLGESEL GELİŞME" ve "YENİ GÜVENLİK POLİTİKALARI" EŞ ZAMANLI UYGULANMALIDIR...

Terörün devam etmesi Kürt sorununa yönelik politikaların engeli değildir. Aksine her iki sorun tümüyle iç içedir; birinin varlığını sürdürmesi diğer sorunun da aşılmasını da engellemektedir.

- Terör sorununa karşı yeni güvenlik politikalarının;
 - Kürt sorununa yönelik olarak da, demokratikleşme ve bölgesel gelişme politikalarının.
- kararlılıkla uygulamaya konulması, ülkede sorunların kalıcı olarak aşılmasının ve iç barışın kökleştirilmesinin tek çıkış yoludur.

(Bölgesel gelişme politikaları ve "Köye Dönüş" Projesi dahil yöreye yönelik Rehabilitasyon Programı ilkeleri, "DOĞU ve GÜNEYDOĞU SORUNU" başlığı altında ayrı bir rapor konusu olarak ele alınmıştır.)

7.1.- Demokratikleşme; Ülkenin Bütününde Olduğu Gibi Kürt Sorununun Çözümünde de Temel Çıkış Noktasıdır...

Demokratikleşme, ülkemizin bütününe gereksinimi olan, bu konuda hiç zaman yitirme lüksüne sahip olmadığı temel yapılandırma. Demokratikleşme adımları atılmayan teröre karşı mücadelede başarı şansı sınırlıdır. Demokratikleşme, öncelikli olarak üç temel alanda yaşama geçirilmelidir;

7.1.1.- “Çoğulcu Demokrasi” ve “Demokratik Hukuk Devleti” Tüm Kurum ve Kuralları İle Yaşama Geçirilmelidir...

Terörün olağan dışı yönetim ve hukuk rejimleri ile önlenemeyeceği, demokrasi ve insan haklarına duyarsız uygulamalarla Kürt Sorunu'na çözüm bulunamayacağı ortaya çıkmıştır.

Sorunların, dar vizyonlu ve demokratik değerleri içine sindirememiş otoriter devlet yapısı çerçevesinde, ırkçılık - militarizm - bağınazlık temelinde geliştirilen politikalarla aşılamayacağı bilinmelidir. Ülkenin genelinde ve bölgede atılacak demokratik adımlar, ülkenin bölünmesini değil, tam tersine ülkenin bütünlüğünü pekiştirecektir.

Ne Kürt sorunu demokratikleşme sürecinin, ne de demokratikleşme süreci Kürt sorununun önündedir. Ülkemizin mevcut koşullarında bunlar iç içedir.; bu sorunlara çözüm de iç içedir. Bu anlayışla;

a./ Hukuk Devleti Kurallarına İlerlilik Kazandırılmalıdır:

Ülkenin her yöresinde, “hukukun üstünlüğü” ve “hukuk önünde eşitlik” ile “yargının bağımsızlığı” ve “yargıç güvencesi” geçerli kılınmalıdır.

a.1./ Bölgede Olağan Hukuka Geçilmelidir: Olağanüstü Hal uygulamaları bölge halkına mutsuzluk, yoksulluk ve güvensizlik getirmiştir. Oysa ki, saygıyla ve sevgiyle korunması ve yüceltilmesi gereken asıl değer bölge insanının gönencidir. 14 yıllık kesintisiz uygulama ile ülkede ikili hukuk yapısının oluşumuna neden olan; keyfi idari uygulamalara ve insan hakları ihlallerine kılıf oluşturan; yarattığı ayrıcalıklar ve acil destek fonunun kullanımındaki kuralsız siyasi tercihlerle eşitsizliklerin ve adaletsizliklerin artmasına yol açan; baskı, şiddet, keyfilik, kuralsızlık, hukuksuzluk ve denetimsizlikle özdeşleşen Olağanüstü Hal uygulaması kalkmalıdır.

a.2./ Hukuk ve Adalet Reformları Gerçekleştirilmelidir: Kapsamlı ve kararlı bir demokratikleşme için gerekli hukuk ve adalet reformları, kararlılıkla ve eksiksiz olarak yaşama geçirilmelidir. (Bu konudaki ilke ve politikalar HUKUK ve ADALET REFORMU Raporunda ele alınmıştır.)

a.3./ Taraf Olduğumuz Dış Hukuk İç Hukukumuza Yansıtılmalıdır: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve taraf olduğumuz diğer uluslar arası sözleşmeler kapsamındaki dış hukuk, iç hukukumuza taşınmalı; ulusal sınırların insan haklarına sınır olamayacağı gerçeği idari ve güvenlik uygulamalarında gözetilmelidir.

a.4./ DGM'ler Kaldırılmalıdır: Doğal yargıç ilkesi temel kural olarak benimsenmeli; bağımsızlığını büyük ölçüde yitirmiş olan Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılmalıdır.

a.5./ Milli Güvenlik Kurulu Sivil Erkin Üstünde Olamaz: Milli Güvenlik Kurulu'nun Anayasal bir kurum olma özelliğine ve sivil otorite üzerindeki demokrasi ile bağdaşmayan üstün konumuna son verilmelidir.

a.6./ Tüm Siyasi Görüşler Özgürce Örgütlenebilmelidir: Laik demokratik Cumhuriyet ilkelerini benimsemeleri kaydıyla, şiddeti öngörmeyen her türlü siyasi görüşe yasal örgütlenme hakkı tanınmalı; Anayasa ve diğer mevzuatta bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

b./ İnsan Hakları İhlalleri Sona Ermelidir:

Tüm yurttaşların, doğuştan elde ettikleri evrensel insan haklarından, cinsiyet, din, dil, ırk, etnik köken, mezhep ve sınıf ayrımı yapılmaksızın, tam bir eşitlikle yararlanmaları sağlanmalıdır.

b.1./ Düşünce Suç Olamaz: Düşünce, onu açıklama, anlatma ve örgütlenme ile bir bütündür. Düşünceyi ifade ve açıklama özgürlüğü önündeki engeller kaldırılmalı; Terörle Mücadele Yasası ve diğer yasalarda bu amaçla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

b.2./ Bilgilenme Hakkı Bilgi Çağının Temel Dayanağıdır: Yurttaşlarımızın gerçekleri öğrenme hakkının, bilgilenme hakkının önündeki tüm engeller kaldırılmalı; her türlü sansür ve öndenetime son verilmeli; basın özgürlüğü çağdaş boyutlarda sağlanmalıdır.

b.3./ İşkence İnsanlık Suçudur: Sorgulama süresince her türlü fiziki veya manevi baskının önü kesinlikle alınmalıdır. İşkence uygulayanların kesinlikle cezalandırılması sağlanmalıdır.

b.4./ Toplantı ve Yürüyüşlere Polis Şiddeti Sona Ermelidir: Toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı düşünceyi ifade özgürlüğünün bir uzantısıdır ve demokratik toplumların temel kurallarındandır. Toplum güvenliği ve huzuru gözetilmek kaydıyla bu hakkın özgürce kullanımını sınırlandıran tüm engeller kaldırılmalı; bu hakkın kullanımı polis keyfi iradesinden ve cob teröründen kurtarılmalıdır.

b.5./ Hak Arama Hakkı Tanınmalıdır: Hak aramanın önündeki engeller kaldırılmalı, evrensel normlara kavuşturulmalı; herkese adalet, ucuz olarak sağlanmalı; mali güçsüzlük savunma hakkının engeli olmaktan çıkarılmalıdır. Savunma hakkının çağdaş boyutlarda kullanılmasının önündeki engeller kaldırılmalıdır.

b.6./ Ölüm Cezası Kaldırılmalıdır: Yaşam hakkı ile insan varlığının korunması ve geliştirilmesi temel amaç olmalıdır. Ölüm cezası iç hukukumuzdan çıkartılmalıdır. Bu konuda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Ek 6 numaralı Protokoluna koymuş olduğumuz çekince T.B.M.M. tarafından kaldırılmalıdır.

b.7./ Teröre Doğrudan Bulaşmamış Olanlara Genel Af Çıkmalıdır: Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi ve Türk Ceza Yasası'nın 312nci maddeleri kapsamında olup doğrudan teröre karışmamış tüm tutuklu ve hükümlüler için kısmi genel af çıkartılarak ülkede hoşgörü ve iç barış ortamına geçişin zemini yaratılmalıdır.

7.1.2.- Etnik Duyarlılıklara Demokratik Çözüm İlkesi Temel Alınmalıdır...

Demokrasilerde etnik farklılıklar ayrışımın değil, çok kültürlü toplumun ölçüsüdür. Etnik farklılıklar, ayrışımın ölçüsü, ırkçı eğilimlerin çıkış noktası olmak yerine; her kökenden tüm yurttaşlarımızın, ülkenin bütünlüğü içinde kaynaşarak çok kültürlü toplum olmanır. bütün zenginlik ve güzelliklerinden hoşgörü içinde yararlanabilmelerinin kaynağını oluşturmaktadır. Irk temelinde çözüm arayışlarının veya asimilasyon uygulamalarının tuzaklarından demokrasimiz kendini her zaman korumalıdır.

Ülkemizin tüm diğer etnik kümeleri gibi, Kürt kökenli yurttaşlarımız da, ülke mozağımızın bizi ulus yapan değerlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. İnsanlarımızın kendi anadil, kültür ve kimliklerini özgürce geliştirebilmelerinin önündeki yasal veya fiili eksiklikler ile bu alanda yürürlükte olan engelleyici ve caydırıcı siyasi ve idari tavır ile mekanizmalardan kaynaklanan sorunları simgeleştiren Kürt Sorununun aşılarda Kürt kimliğinin tanınması, iç barışımızın kökleştirilmesi ve demokratikleşme çabalarımızın en kritik test noktalarından biri olarak görülmelidir. Bu olgu, T.C. yurttaşları olarak üst siyasi kimlikte kucaklaşmamızın engeli olarak değil, farklı alt kimliklerin kaynaşmasını güçlendirici bir süreç olarak algılanmalıdır.

Etnik duyarlılıklara demokratik çözüm, ülkenin bölünmez bütünlüğü ve üniter devlet yapısı içinde, çok kültürlü toplum yapımızı ve Türkiye'yi barışa, gelişmeye ve eşitliğe taşıyabilmenin güvencesidir.

Bu evrensel ilke çerçevesinde; her kökenden, her kültür kümesinden insanımıza kendi ana dillerini daha iyi öğrenme, kendi kimliklerini geliştirme olanağı tanınmalı; ülke, kimliği ve kültürü özgürleştirilmiş bireyler topluluğu haline dönüştürülmelidir.

Bu amaçla; her türlü iletişim ortamından, eğitim sürecinden, birikim ve kaynaktan özgürce yararlanılabilmeli; bunun önünü açacak çoğulcu demokratik toplum ortamı yaratılmalıdır. Bu anlayışla, Kürt kökenli yurttaşlarımız da:

- a.) Dil, kültür, folklor ve kimliklerini koruma, geliştirme ve açıklayabilme
- b.) Kendi ana dillerinde, yazılı basın, özel radyo ve televizyon dahil her türlü medya aracılığı ile yayın yapabilme,
- c.) Özel okullarda kendi ana dilleri ile eğitim yapabilme,
- d.) Kürt dil ve kültürü üzerinde araştırma yapacak enstitüler ve benzeri kurumların kurulabilmesi, haklarına kavuşmalıdırlar.

Alt kimliklerin özgürleştirilmesi çoğulcu demokrasinin derinleştirilmesini temel alan bu çağdaş yaklaşım çerçevesinde;

- Altı kültürleri yaşatma amaçlı dernekler kurulmasının engelini oluşturan Anayasanın 13'üncü ve 33'üncü maddeleri ile, Dernekler Kanununun 5'inci ve 6'ncı maddeleri;
 - Türkçe dışındaki anadillerde yayın yapacak özel televizyon kurulmasını yasaklayan Radyo ve Televizyon Yayınları Kanununun 4/a, 5/a ve 5/f maddeleri;
 - Kürtlerin ayrı bir etnik grup olduklarının ileri sürülmesini cezai müeyyideye bağlayan Terörle Mücadele Kanununun 8'inci maddesi;
 - Kürtçe özel eğitim ve öğretimi yasaklayan Anayasanın 42'nci maddesi ile Yabancı Dil Eğitim ve Öğretim Kanununun 2/a ve 2/c maddeleri;
- yürürlükten kaldırılmalıdır.

7.1.3.- Ülkenin Bütününde Katılımcı ve Çoğulcu Yerinden Yönetim Yapılanması Gerçekleştirilmelidir...

Türkiye'de idari yapı eskimiştir. Mevcut aşırı merkeziyetçi idari yapılanma çağımızın ve demokrasimizin gereksinimlerini, toplumun beklentileri ve dinamizmini kucaklamakta yetersiz kalmaktadır. Kapsamlı bir idari ve yerel yönetim reformu kaçınılmaz hale gelmiştir.

Yerel yönetimlerin:

- Çoğulcu, katılımcı ve şeffaf yapıda güçlendirilmesi;
- Başta, eğitim, kültür, sağlık ve diğer bazı yerel hizmet alanlarında olmak üzere genişletilmiş yetki ve sorumluluklara kavuşturulması;
- Mali kaynaklarının ve kaynak yaratma erkinin artırılması;
- Merkezi vesayetten kurtarılması;
- İlçe belediye meclislerinin etkinleştirilerek çoğulcu yerinden yönetim yapılanmasının odakları haline getirilmeleri;

CHP'nin topluma sunduğu ve öncülüğünü yaptığı öncelikli bir değişim ve yeniden yapılanma projesi olarak ülkemizin gündeminde beklemektedir.

Ancak böylelikle, yurttaşlarımızın, özellikle kendi yaşamları ile yakından ilgili konularda yönetimlere doğrudan katılımları sağlanabilir; yerel demokrasiye çağdaş denetim kazandırılabilir; kamu idaresinin ağır işleyen bürokratik çarklarına yenilime katılabilir.

Ülke coğrafyamızın tümünde hızla yaşama geçirmek zorunda olduğumuz çoğulcu yerinden yönetim reformu, Kürt sorununun aşılmasında da önemli köşe taşlarındandır. Etnik bazda oluşturulmuş, duvarlarla birbirinden soyutlanmış, sosyal ve ekonomik temelden yoksun federatif yapılanma, ülkemizi ve ülkemizin her yöresindeki insanlarını gelişmeye, çağdaşlığa, esenliğe ve barışa değil; ilkelliğe, ayrışma ve hüsrana taşır. Toplumumuzun bütününe ileriye değil, geriye taşır.

Çözüm, ayrışım veya federatif yapılanma değil; sosyal hukuk devleti çatısı altında, çağdaş değerler ve yurttaşlık bilinci içinde bütünleşmedir. Bu anlayışla, ilçeler bazında çok odaklı çoğulcu yerel demokrasiyi hızla uygulamaya geçirmektir.

7.2.- Mevcut Güvenlik Yapısı İç Barışın ve Demokratikleşmenin Engelidir...

Özellikle son bir kaç yıldır yaşadığımız, iç barışımızı zedeleyen bazı olaylar;

- Sivas'ta 37 yurttaşımızın yakılması olayında iç güvenliğin son derece yetersizliği,
- Gaziosmanpaşa'da yasa dışı gösteri yapanlara karşı kullanılan silah ve şiddet ile 20 den fazla yurttaşımızın öldürülmesi,
- Ankara Milletvekili Salman KAYA'nın 3 polis ve onlarla işbirliği yapan sağ radikal siyaset unsurları tarafından öldürme kastıyla dövülmesi,
- Ankara Batıkent'te üç zanlının gereksiz ve kontrolsüz tek taraflı ateş altında öldürülmesi,
- Muhtelif işçi ve memur yürüyüşlerinde polis tarafından kontrolsüz aşırı şiddet kullanılması, darp eylemlerine yönelinmesi;
- Faili meçhul cinayetlerin sayısının giderek artmakta oluşu, faillerin ortaya çıkarılamayışı,
- Hasan Ocak olayında olduğu gibi, İstanbul Adli Tıp dosyalarında yüzlerce faili ve kimliği meçhul cinayetin varlığı kanıtlandığı halde olayların üzerine gidilmeyişi,
- Çok sayıda yurttaşın polis gözetiminde işkence gördüğüne ilişkin iddialar ortaya koyması, bir çoğunun durumunu doktor raporu ile tevsik etmesi,
- Polis tarafından intihar olarak tanımlanan gözaltında çok sayıda şüphe uyandıran ölüm olaylarının ortaya çıkması;
- Ümraniye ve Diyarbakır Cezaevlerinde tutuklu ve mahkumların darp veya silahla öldürülmesi,
- Manisa'da gençlere işkence yapılması
- Gazeteci Metin GÖKTEPE'nin polisin toplu darp eylemi ile öldürülmesi,
- Manisa'da gençlere polis tarafından işkence yapılması,
- Susurluk'ta, Yüksekova'da ve diğer birçok olaylarda ortaya çıktığı gibi, bazı iç güvenlik unsurlarının devlet içinde illegal çeteleşmeler ve mafya ile organik bağlar kurmaları, Güneydoğu Anadolu'da oluşan terör lobisine kaynak oluşturmaları.

gibi olaylar iç güvenlik sistemimize yönelik toplumsal güven duygusunun erozyonuna neden olmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15. maddesinde de belirtildiği gibi, bir milletin hayatını tehdit eden tehlikelerin başında terörizm gelmektedir. Terör ortamında, devlet, milli güvenlik, kamu düzeninin korunması ve suçluluğun önlenmesi amacıyla önlemler alabilir. Ancak, bu önlemler, demokratik bir toplumun gerektirdiği ölçüde olmalıdır; alınacak önlemlerin yasal dayanağı olmalı ve denetim imkanı sağlanmalıdır.

İç güvenliğin varlığı, devletin oluşu nedenlerinin başlıcalarındandır. Çağdaş, gelişmiş toplumlar "bağımsız yargı" ve "etkin iç güvenlik" kurumları ile öne çıkarlar. Bu iki kurumun ülke içinde saygınlığı, yurttaşlar arasında güvenirliliği arttığı ölçüde iç barış gelişir, demokrasi derinlik kazanır.

İç güvenlik sistemin tepeden tırnağa yenilenmesi ve çağdaş bir yapıya hızla kavuşturulması, çağdaş bir yeniden yapılanmayı öngören bir "iç güvenlik reformu"nun hızla yaşama geçirilmesi ülkemizin en önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir.

Yeni iç güvenlik kavramı, sadece can, mal ve kamu düzeninin değil, aynı zamanda; Laik Cumhuriyetin, özgürlüklerin, insan haklarının, hukukun üstünlüğünün, toplumu örgütleme girişimlerinin, bireyi yücelten çağdaş değerlerin ve çağdaşlaşma sürecinin de güvencesini oluşturmalıdır.

Bu anlayışla; İçişleri Bakanlığı'nın merkez yapısından başlayarak karakol ve devriye görevlerine kadar bütün birimler, yurttaşların güvenini artırıcı, güvenliği sağlayıcı etkin hizmet ve insan haklarına saygı anlayışı ile yeniden düzenlenmelidir.

Terörü önlemeye yönelik "ulusal bir politika ve program" oluşturulmalıdır. Terörle mücadele demokratik hukuk devleti kuralları askıya alınmadan yapılmalı; toplumun gönenci ve birliği için hem sert, hem yumuşak güvenlik önlemleri birlikte uygulamaya konulmalıdır. Bu çerçevede:

7.2.1.- Çağdaş Bir İç Güvenlik Kavramı ve Örgütü Oluşturulmalıdır...

Susurluk olayı, Emniyet Teşkilatı'nın içinde bulunduğu ırkçı, şeriatçı yapılanmanın, hukuk ve kural dışı davranışların dehşet verici boyutlarını bir kez daha toplumun gözüne önüne sermiştir. Yer yer şeriatçı akımların da etki alanına girmiş bulunan Emniyet Teşkilatı'nın, laik demokratik Cumhuriyet kuralları ve çağdaş toplum değerleri çerçevesinde yeniden yapılandırılarak; görevlerini hoşgörü içinde, insan haklarına ve hukuka saygı temelinde etkin olarak yapmalarını sağlayacak tüm önlemler alınmalı; polisin, halkın güvenini kazanmış olduğu, onurunun korunduğu koşullarda etkin görev yapabilmesi sağlanmalıdır.

Polis devleti mantığı ile kurulan ve geçen süre içinde eskiyen, çağandışı görevlendirmelerle yıpratılan "zabıta anlayışı ve teşkilat" terkedilmeli; yeni, çağdaş bir "iç güvenlik kavramı" ve "örgütü" oluşturulmalıdır. Yurttaşlarımızın iç güvenlik örgütüne yönelik saygı ve güveni güçlendirilmelidir. Radikal siyasetin güvenlik güçlerini etki alanları içine alma girişimleri kesinlikle önlenmelidir.

7.2.2.- Jandarma Yerine Sivil Kırsal Polis Örgütü Kurulmalıdır...

Jandarma birliklerinin teröre karşı kırsal mücadele için yeterince eğitilmemiş olmaları nedeniyle, Jandarma örgütü yerine sadece İçişleri Bakanlığı'na bağlı, profesyonel elemanlardan kurulu, kırsal polis niteliğinde yeni bir sivil iç güvenlik örgütü oluşturulmalıdır.

7.2.3.- Sağ Radikal Siyasetle Kuşatılan Özel Tim Yerine Yeni Bir Çağdaş Güvenlik Gücü Oluşturulmalıdır...

Özel Tim'in davranış ve uygulamalarında çoğu kez, yansızlık yerine sağ radikal siyasetle özdeşleşme sergilenmektedir. Bu yapı sürdürülemez. Terör olaylarının, terör örgütlerinin ve siyasal şiddet eylemcilerinin üzerine gitmek amacıyla, uzman ve profesyonel elemanlardan oluşacak yetenekli bir yeni güvenlik gücü yapılandırılmalıdır. Bu gücün elemanları demokrasi, temel hak ve özgürlükler, halkla ilişkiler, sosyal psikoloji alanlarında özel olarak eğitilmeli; ırkçı, kökten dinci ve diğer radikal eğilimlerin etki alanına girmemeleri sağlanmalıdır.

7.2.4.- Silahlı Kuvvetlerin Temel Görevi Dış Güvenliktir...

Özellikle İran ve Irak sınırlarından kontrolsüz geçişlerin önlenememesi, terörün dış destek kaynaklarının kurutulamaması, sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır. Savaş teknikleriyle eğitilmiş düzenli ordu birlikleri sınır güvenliğinde görev almalı; sınırdan kontrolsüz geçişler önlenmelidir.

7.2.5.- Köy Koruculuğu Tasfiye Edilmelidir...

Bölgede huzursuzluğun ve ağalara ekonomik çıkar sağlamanın kaynağına dönüşen geçici köy koruculuğu ile can güvenliği sağlanamaz. Köy korucuları köhne feodal düzenden özgürleştirilmeli, geçici istihdam olanaklarına kavuşturulmalı; koruculuk sistemi derhal tasfiye edilmelidir.

7.2.6.- Teröre Dış Destek Uygun Dış Siyasetle Önlenmelidir...

Ulusal bütünlüğümüze kasteden şiddet kalkışmalarını düzenleyen örgütlere yardım ve yataklık eden devletlerle ilişkilerimizde, bu tutumları dikkatle gözönüne alınmalı; gerekli caydırıcı önlemler derhal uygulamaya konulmalıdır.

7.2.7.- Milli İstihbarat Teşkilatı Sivilleştirilmeli; İlegal Yapılar Tasfiye Edilmelidir...

Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) sivilleştirilmeli; faaliyetlerinin genel çerçevesi siyasi iradenin etkin denetimi altına alınmalıdır. **Kontragerilla** yapılanmasından günümüze anakalan tüm yapılanmalar ve **JİTEM** gibi illegal istihbarat birimleri dağıtılmalıdır. Tüm güvenlik güçleri haber almada ihbarcılık, özel hayatı gözleme, izleme ve gizlice dinleme gibi ilkel ve demokratik olmayan yöntemlere itibar etmemeli; ulusal güvenlik ve çetelerin çökertilmesi amaçları dışında bu uygulamalar toplumsal gündemimizden çıkartılmalıdır.

VIII:- HEDEF, "ÖZGÜR BİREY, LAİK DEMOKRATİK DEVLET, ÖRGÜTLÜ ÇOĞULCU TOPLUM";

ÇIKIŞ, "SOSYAL DEMOKRASİ" VE ONUN ÖNCÜ PARTİSİ "CHP"DİR...

Günümüzde, başta sosyal demokratlar olmak üzere, özgürlükçü, çoğulcu demokrasiye yürekten inanmış, ulusal bağımsızlığa gönül vermiş, insan sevgisini, barış ve eşitliği içine sindirmiş tüm duyarlı kesimlere düşen öncelikli görev, ülkemizde, özgür birey- laik demokratik devlet- örgütlü çoğulcu toplum yapısının hızla gerçekleşmesine katkıda bulunarak, insan haklarının eksiksiz yaşama geçmesini sağlamaktır.

Atatürk'ün laik Cumhuriyet'i kurarken hedef aldığı "çağdaş uygarlık" özlemini, böylesine bir demokrasi penceresinden bakarak ancak, doğru olarak değerlendirebiliriz. Çünkü, Atatürk, bu hedef ile toplumumuzu, bilgi ve insan hakları çağını eksiksiz olarak paylaşan, her alanda demokratikleşmeyi, erdemi, hoşgörüyü, yurtta ve cihanda barışı öngören; insanın emeğinin ve onurunun yükseltilmesini temel alan bir aydınlanma sürecine yönlendirmek istemiştir.

CHP, ülkemiz koşullarında, demokrasinin, Laik Cumhuriyet temellerinden soyutlanarak geliştirilemeyeceğinin bilincindedir. O nedenlerle, hem Laik Cumhuriyetin temel değerlerini ve kurumlarını korumak ve geliştirmek, hem de demokrasiyi derinleştirmek ertelenemez hedefimizdir.

Sosyal Demokrasi çağımızda bu ileri anlayışın temel ideolojisi, CHP ise böylesine yaşamsal bir misyonun öncü partisidir. CHP ülkemizde iç barışın, insan haklarının ve her alanda demokratikleşme sürecinin temel güvencesidir.